

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

בכל דור הדברים מתלבשים בצורה אחרת ומתבטאים בצורה אחרת. כתוב "דור דור ודורשיו", וכמו שהתורה עוברת שלבים ופנים – "פושט צורה ולובש צורה", גם היצר הרע משתנה. בכל דור יש לו שם אחר. ממילא גם האפיקורס הוא קצת אחרת בכל פעם, ובכל דור צריך לדעת מה להשיב לו מחדש.

[מתוך השיעור "דע מה שתשיב"]

קרח תשפ"ג

קרח ה'תשפ"ג

256 | שנה שישית

04

"דע מה שתיבי"

דרוש עיבור-יניקה-מוחין
תיקון האפיקורס

10

ארבע אהבות

התוועדות בר מצוה ושבע ברכות
אהבה בתענוגים, אהבה רבה, אהבת
עולם ואהבה טבעית

13

תיקון הנר"נ

כתר שם טוב אות עה
תיקון ההווי של האדם ע"י שמירת
המחשבה-דיבור-מעשה

22

כבוד האדם

פרקי אבות – פרק ד משנה כא
תיקון הקנאה, התאוה והכבוד

23

מחלוקת קרח

קול שמחה
לחשוף את הפוליטיקאי הרמאי

25

גיוס לכולם

מלכות ישראל – תיקון המדינה
גיוס בני ישיבות לצבא

26

הסיפור החסידי

הרבי מליובאוויטש
כל הכבוד לאמא

28

מענות ותשובות

תשובת הרב לשואלים
מה מיוחד בי שאין לאף אחד והתבוננות
לטיול שנתי

29

פאזור ד'לצ'ביס

כָּלֶם קְדוּשִׁים
רְזִי יִסְפָּר לָנוּ עַל הַטְּעָנָה הַצּוֹדְקוֹת שֶׁל
קֶרַח וּמָה הָעֵלָה חַיִּיהָ עַל שִׁפְתָיו שֶׁל
אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה נצח אביחיל | התאמת עיצוב: ענבל ציק

מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל ובתוכם לקוראינו היקרים. שבת **פרשת קרח** ואיתה גליון **נפלאות** חדש ומלא בכל טוב לכל המשפחה.

השבוע בגליון:

לרגל **השמחה הכפולה במשפחת הרב**, חתונה ובר־מצוה, **התוועד הרב בישוב יצהר** ושני חלקים מתוך ההתוועדות כאן לפניכם.

בחלק השלישי של ההתוועדות [שמופיע כשיעור הראשון בגליון] - **"דע מה שתשיב"** - עוסק הרב [שוב] **בהתבוננות עדכנית לדורנו** [והפעם] - **תיקון האפיקורס** - ופורש מענה עמוק לצורת ההסתכלות המקובלת היום בפילוסופיה, לפיה יש **להאמין רק במה שאתה רואה או חש בעולם שסביבך**.

בחלקה השני של ההתוועדות - **ארבע אהבות** - עוסק הרב בסוגיא יסודית בחסידות בכלל ובספר התניא בפרט - **מדרגות באהבת ה'**. את **האהבות השכלית והטבעית** מפרט הרב **לארבע סוגי אהבה ומסדרם**, כדרכו, בפרצוף **כנגד ארבע אותיות של הוי' ב"ה**. השיעור **המרכזי** בגליון - **תיקון הנר"נ** - שיעור מליל שבת האחרונה באות עה בספר כתר־שם־טוב נותן **קריאה חדשה בתורה יסודית של הבעל שם טוב**, המגלה את **הקשר בין מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו של האדם למה שעובר עליו** - עם **ילדיו**, עם **אשתו והחברה** בכלל ועם **רכושו**. אם אתם רוצים לדעת איך להשפיע טלפתית על הילדים (או על ההורים), לדעת איך לתקן סכסוכים ודיבורים־שליליים ולהבין למה מכונת הכביסה שלכם מתקלקלת - **אסור לכם להחמיץ את השיעור הזה**.

סדר הלימוד לשבוע פרשת חקת הבעל"ט: **נ"ך יומי** : **עזרא פרק י', נחמיה פרקים א'ז; משנה** - **יבמות פרק ז**.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

שיעור

דרוש עיבוריניקה-מוחין

"דע מה שתשיב"

קיצור מהלך השיעור

בתוך התוועדות של שמחה משפחתית כפולה – בר-מצוה ושבעי-ברכות – נמסר פרק יסוד נוסף של התבוננות עדכנית לדורנו. אם בגליון שבוע שעבר זכינו להתבוננות במציאות מתוך עיני המדע היום, בדגש על המדעים המדויקים, בגליון הנוכחי יש מענה עמוק לצורת ההסתכלות הכפרנית המקובלת היום בפילוסופיה (בעיקר לאור השקפת קאנט) – הסתכלות של מי שמאמין רק במה שהוא חש ורואה, ה'אני' שלו והעולם שסביבו, ותו לא. הצבת מראה מול פני האפיקורס, והסבר פנימי להשתקפות שמופיעה בה, מאפשרת 'להפוך' את השקפת עולמו ובעצם לבגר אותו למבט שמאפשר לראות גם אלקות. מתוך הדברים עולה דרוש עיבוריניקה-מוחין חדש ועוד התבוננות על דרגות האהבה והיראה בעבודת ה'.

שבכל דור יש לו שם אחר, וממילא גם האפיקורס הוא קצת אחרת בכל פעם, ולכן בכל דור צריך לדעת מה להשיב לו מחדש, בהתאמה לביטוי החדש של האפיקורסות שלו. אותו אפיקורס הוא בעצם הבן הרשע של ליל הסדר, שכופר בעיקר ("כיון שהוציא את עצמו מהכלל כפר בעיקר"), גם האפיקורס הוא בן ומושיבים אותו ליד הבן החכם כדי שידע מה להשיב לו, להחזיר אותו בתשובה¹. "כנגד ארבעה בנים דברה תורה, אחד חכם, אחד רשע, אחד תם, אחד שאינו יודע לשאול" – כל אחד הוא "אחד"², הוא אהבה. במבנה

שדרוג האפיקורס מדור לדור

נעבור כעת לנושא עמוק ועיקרי, שבשביל להבין אותו צריך לומר קצת 'לחיים'... כתוב בפרקי אבות "דע מה שתשיב לאפיקורס"^א. יש כאן דוגמה לדבר – כמו שדברנו הרבה פעמים, גם לאחרונה^ב – שבכל דור הדברים מתלבשים בצורה אחרת ומתבטאים בצורה אחרת. כתוב "דור דור ודורשיו"^ג, וכמו שהתורה עוברת שלבים ופנים, "פושט צורה ולובש צורה", גם היצר הרע משתנה, כידוע^ד

א אבות פ"ב מ"ד.

ב ראה מאמר "התבוננות עדכנית" שנדפס בגליון שלח ש"ז.

ג סנהדרין לח, ב ועוד.

ד ראה לקו"מ כה ועוד.

ה לקו"ש ח"א חג הפסח ס"ט.

ו סה"ש תש"ג עמ' 74 ועוד.

לנסח כך את מה שהאפיקורס אומר: יש רק שני דברים שאני מאמין בהם. הדבר הראשון שאני מאמין בו הוא אני בעצמי – אני מאמין שיש 'אני'. הדבר השני שאני מאמין, שבאמת הוא כבר תוספת, הוא שיש עולם – שיש משהו מחוץ ל'אני'. בשביל להאמין שיש משהו מחוץ ל'אני' כבר צריך קצת בגרות.

עיבור ויניקה

איך אומרים זאת בלשון הקבלה? אחד מיסודות קבלת האריז"ל, אולי היסוד הכי גדול של האר"י הקדוש, הוא הסוד של עיבור־יניקה־מוחין. איך המודעות של האדם מתפתחת? קודם היא בבחינת עיבור, אחר כך יניקה ובסוף מוחין. בתוך מוחין גופא יש שתי מדרגות, מוחין דאמא (שמקבלים בבר־מצוה) ומוחין דאבא (שמקבלים בגיל עשרים, בחתונה)¹, אבל לפני המוחין צריכים להיות שני השלבים הראשוניים של עיבור ויניקה:

בעיבור אני בתוך הרחם, ומה יש שם? רק 'אני', 'אני ואפסי עוד'². להיות בעיבור פירושו להאמין אך ורק בקיום של ה'אני'. זהו שלב ראשון של התפתחות המודעות. השלב הזה נקרא גלות מצרים. פרעה אומר "אני ואפסי עוד", "לי יאדי ואני עשיתי"³, 'אין עוד מלבדי'. היות שפרעה חי במודעות הזו, בתכלית הקליפה, כל גלות מצרים היא מצב שגם בקדושה אנחנו בעיבור⁴. שוב, בתוך העיבור אין עולם – להיות במצב של עיבור היינו להאמין שיש רק 'אני'.

מהו שלב היניקה? לצאת החוצה מהעיבור, להוולד מהרחם. לאן אתה יוצא כשאתה נולד?

י' ע"ח שכ"ב פ"א (מ"ק).

טו ישעיה מז, ח"י.

טז יחזקאל כט, ג.

יז שעה"כ דרושי הפסח דרוש א.

**מה אומר
האפיקורס?
'אתה רוצה
שאמין? תראה
לי! אני לא מאמין
בלי לראות. אתה
אומר שהקב"ה
מסתתר פה?
שיצא מהמחבוא!
אראה אותך,
ואז אמין בו'.
יש שכל ישר
לאפיקורס...**

של ארבע מדרגות האהבה שהסברנו⁵, "אחד חכם" הוא "אהבה בתענוגים" (ששייכת לחכמה, כפי שהוסבר); "אחד רשע" הוא "אהבה רבה" – זו המדרגה שהוא צריך להגיע אליה כאשר יעשה תשובה (השייכת לבניה⁶, מקום ה"אהבה רבה", כפי שהוסבר); "אחד תם" הוא "אהבת עולם", כפשוטו; ו"אחד שאינו יודע לשאול" הוא אהבה טבעית – הוא לא צריך לשאול שום דבר, הכל טבעי.

שוב, על ה"אחד רשע" כתוב שכאילו כפר בעיקר – הוא אפיקורס. הבעל שם טוב כבר אמר⁷ שבעקבתא דמשיחא

תתגבר הקליפה של האפיקורס, ובעצם זהו התוכן של מאמר חז"ל אמרו בסוף מסכת סוטה שבעקבתא דמשיחא "חוצפה יסגא"⁸, מתגברת החוצפה של עמלק⁹, שהוא אפיקורס¹⁰, לכן צריך הרבה־הרבה "דע מה שתשיב".

Seeing is believing

מה אומר האפיקורס? בכל הדורות, אבל במיוחד בדור שלנו, הוא אומר (בלועזית): seeing is believing ('לראות זה להאמין'), 'אתה רוצה שאמין? תראה לי! אני לא מאמין בלי לראות. אתה אומר שהקב"ה מסתתר פה? שיצא מהמחבוא! אראה אותך, ואז אמין בו'¹¹. יש שכל ישר לאפיקורס...

מה בעצם הוא אומר? אחרי קאנט אפשר

ז ח"ב של השיעור – נדפס לקמן.

ח ראה זהר ח"ג קכב, א"ב. ובכ"ח.

ט ראה הוספות לכש"ט (הוצאה שלישית) אות ת.

י סוטה מט, ב.

יא תו"א צה, א.

יב ראה סוד"ה "איתא בפסיקתא" לרבי הלל מפאריטש.

יג ראה כש"ט אות עד (נלמד לביל שבת בהעלתך השתא).

עמלק, ספקי^כ, אז איך מראים לו שיש אלקות, שיש אלקים? בשביל להראות לו שיש אלקים צריך להביא לו מְרָאָה, ובשביל להביא לו מראה צריך להיות נביא – “במראה אליו אתודע”. זהו נביא שעדיין אינו משה רבינו, שרואה “מְרָאָה ולא בחידת”^{כא} – כאן אולי עדיין בגדר חידה כזו – אבל מי שמביא את המראה הוא נביא אמת. הוא אומר לאפיקורס: תעמוד כאן ורק תסתכל בראי. את מי אתה רואה בראי? אתה רואה ‘אני’. אבל עד כאן ה’אני’ לא היה בחוץ, אלא רק כאן, בתוכי, וכעת הוא משתקף מולי. איך אתה רואה את ה’אני’ במראה? יש גם רקע – כשאדם עומד מול המראה הוא גם רואה את ה’אני’ שלו וגם את העולם שמסביב לו, הכל משתקף מולו. מה עושה המרָאָה? חותם המתהפך – אני מתהפך בתוך המראה וגם העולם שמסביבי מתהפך בתוך המראה. קודם היו רק שתי בחינות, אבל עכשיו אני מראה לך “שתים שהן ארבע”, שהוא עיקר סוד התורה שבעל פה.

גילוי אלקות – השתקפות ה’אני’ והעולם

מי הוא ה’אני’ שאתה רואה במראה?! אם תזכה להעמיק – ה’אני’ הזה שאתה רואה בתוך המראה הוא ה’, “אני הוי”^{כב}. ומה העולם מסביב, שאתה רואה בתוך המראה? זה העולם של אותן ‘אני’, העולם של “אני הוי”. כלומר, באמת יש רק שני דברים, אין יותר.

הרבה פעמים להוכיח משהו למישהו זה לומר לו ‘אתה צודק’, כמו “צדק צדק תרדוף”^{כג} – למצוא את הצדק שיש אצל כל אחד^{כד}. אומרים לאפיקורס: יצאת מהנחת יסוד שיש

פתאום אתה יוצא לאויר העולם, וברגע שאתה פותח עינים אתה רואה דבר שלא ראית עד עכשיו – מציאות אחרת. בהתחלה אתה לא מבין מה אתה רואה, אבל אתה מתחיל לראות את הזולת, את האחר.

איך אומרים זאת בצורה פשוטה של פילוסופיה? בהתחלה יש רק סובייקט. כשאתה נולד, ועובר משלב העיבור לשלב היניקה, אתה עובר ממצב שיש בו רק סובייקט למצב שיש גם סובייקט וגם אובייקט ויש יחס ביניהם.

עד כאן מאמין האפיקורס. אבל האם יש מבחינתו משהו חוץ משני הדברים האלה? אין, כי הוא לא רואה אותם. הוא חי את כל השבעים שנה שלו, מאה ועשרים, ולא מאמין בשום דבר חוץ מה’אני’ והעולם כי לא רואה אותו, לא חש אותו.

לשים מראה מול האפיקורס

איך אפשר להשיב לו תשובה נצחת, “דע מה שתשיב לאפיקורס”? באמת כתוב^{כה} שאפילו רוב החכמים הגדולים לא ידעו איך להשיב לאפיקורס, ומי שלא יודע להשיב לאפיקורס, שאינו יודע איך לגשת אליו, לא החכם שיכול להחזיר אותו – שישתוק. יש גדולי חכמי ישראל שלא היו מסוגלים, לא היו החכמים שמשיבים לאפיקורס הזה. בעצם, בשביל להשיב לאפיקורס צריך בחינה של נבואה. מהי נבואה? “בְּמִרְאָה אֲלִיוֹ אֶתְוֹדַע”^{כו}.

להשיב לאפיקורס זה בעצם להוכיח אותו, להוכיח לו את האמת, להראות לו – הוכחה היא גם רָאָה. האפיקורס צודק, כי רָאָה היא רָאָה – אתה רוצה להוכיח לי שיש אלקים? תראה לי אותו. הָרָאָה היא רָאָה – לא פחות ולא יותר. אם היה מדובר בצדיק, אולי אפשר היה להראות לו אלקות. אבל כאן מדובר באפיקורס שהוא

כ ראה הוספות לכש”ט (הוצאה שלישית) קיח.

כא במדבר יב, ת.

כב בראשית טו, ז ובכ”ד. וראה זהר ח”א רסא, ב (על ה’אני’ של הלל).

כג דברים טז, כ.

כד סוד ה’ ליראיו שכ”ג פ”י; איחוד התורה והמדע עמ’ 376.

יח ראה ע”ז ד, א.

יט במדבר יב, ו.

מהעינים של ה', כתוב "משה זכה לבונה"^{לא}. דברנו ב־ח' ניסן^{לב} על "כימי השמים על הארץ"^{לג} – השמים הם־הם הארץ, רק שהם הארץ איך שה' רואה אותה. גם ה'אני' אותו דבר – הוא ה'אני' כמו שהוא אצל ה'.

התשובה לאפיקורס היא – 'אתה בעצמך ה', מה אתה רוצה?!'

באמת יש רק שני דברים, 'אני'

וה'עולם'. שוב, זו הקדמת כל ההקדמות של התבוננות. איך יודעים שזו התבוננות טובה? כמה שוה אני? אני הוא אותיות אין. כמה שוה עולם? סוף. אני-עולם עולה אין-סוף – הכל הוא אין סוף, אני והעולם. אין סוף הוא אור, רז^{לד} – זהו הרז של כל המציאות. כלומר, יש את הסובייקט והאובייקט ויש את ההתהפכות של הסובייקט וההתהפכות של האובייקט.

מוחין דאבא ומוחין דאמא

אנחנו כאן גם בשמחה של בר־מצוה וגם בשבע ברכות. כמו שהזכרנו, בבר־מצוה אדם מקבל מוחין דאמא ובחטונה מוחין דאבא. שתי המדרגות של המוחין הן בעצם שתי המדרגות כפי שהן משתקפות במראה:

בבר מצוה, כאשר אדם מקבל מוחין דאמא, הוא כבר מסוגל לעלות מעיבור ויניקה למוחין – אבל מוחין דאמא. מה הם מוחין דאמא? לראות שיש שמים, כמו שדברנו ב־ח' ניסן – שיש משהו חוץ מהאובייקט הפיזי שנתפס לעיני בשד שלי. כלומר, מי שעולה מיניקה למוחין דאמא מתחיל לראות עולם אחר – את העולם של ה', עולם הבא, עליו נאמר "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא יותר מכל חיי העולם הזה"^{לה}.

לא ראה ר"ה כא, ב; זהר ח"ב קטו, א.

לב נדפס בגליון אחו"ק השתא.

לג דברים יא, כא.

לד לוח "היום יום" ו' אלול.

לה אבות פ"ד מ"ז.

הוא רואה עולם אחר, אבל בעצם זהו אותו עולם – רק הפנימיות שלו, איך שה' רואה אותו

רק שני דברים במציאות, קודם היה רק 'אני' ואחר כך נוסף ל'אני' גם 'עולם' – ההנחה הזו נכונה, רק שיש כאן משהו שמתהפך. שוב, יש כאן "שנים שהם ארבעה".

מה השרש של ה'אני', מאיפה ה'אני' שלי? השרש של ה'אני' הוא עצמותו יתברך. מה שאנחנו אומרים עכשיו טוב ליהודי. בשביל 'המהפכה הרביעית'^{כה}, להסביר

זאת גם לאינו־יהודי, צריך יותר להתבונן איך לומר זאת, אבל כעת מדברים על אפיקורס יהודי^{כז}: אתה יהודי, יש בך "חלק אלוק ממעל ממש"^{כח}. אמנם אתה אפיקורס, אבל ה'אני' האמתי שלך הוא "חלק אלוה", וה"חלק הוא הכל", "כשאתה תופס בחלק מן העצם אתה תופס בכולו"^{כט}. כאן, אצלך בעצמך, אתה מרגיש את ה'אני' – אבל אתה לא מרגיש את ה'אני' שבראי. למה? כי הוא החלק־שהוא־הכל. מה שאתה רואה בראי הוא הדבר כפי שהוא מופשט לגמרי, לחלוטין, והוא־הוא "אני הוי", הכל.

באותו אופן, הרקע שמשתקף בראי, העולם מסביב ל'אני' שאתה רואה שם, הוא העולם של־האני של הראי – העולם הבא, שהוא בא תמיד^{כו}, ובעצם הוא־הוא העולם הזה. העולם הבא והעולם הזה הם אותו דבר, רק שהעולם הבא הוא איך שה' רואה את העולם, "תמנת הוי' ביט"^{כז}. על המדרגה הזו, של ראית העולם

כה כמדובר מהתועודות כ"ד טבת תשע"ה.

כו על אף שאמרנו חז"ל (סנהדרין לח, ב) שלאפיקורס ישראל אין להשיב משום "דפקר טפ"י" הרי שבדורנו החכם הראוי לכך - כמבואר בפנים - יכול וצריך להשיב גם לאפיקורס ישראל, שהריהו ככלל בגדר תינוק שנשבה (וראה ביאורי הרבי לסוף פל"ב בתניא ומאמרו של הרב משה צוריאל "תינוק שנשבה ושיטת הרמב"ם בענין בניהם של הכופרים" וריבוי המקורות ששם גם מסוגיין).

כז תניא פ"ב.

כח הוספות לכש"ט (הוצאה שלישית) רכז.

כט ספר הבהיר אות קס.

ל במדבר יב, ח.

"אני הוי" (סוד "הוי" בחכמה" מב¹¹¹: מקושרת, וכנ"ל בהסבר של מוחין דאבא).

יראה ואהבה

בדרך כלל מסבירים את המדרגות של יי-הוה כ"דחילו ורחימו ורחימו ודחילו"¹¹². מה המשמעות כאן? זהו עוד הבדל בין עיבור ליניקה. יש שתי מדות עיקריות – אהבה ויראה¹¹³. מה יכולה להיות המדה בלב של מי שנמצא במצב של עיבור? מה קורה, מהתחלה ועד הסוף, אצל מי שיש לו רק 'אני'? הוא רק ביראה, בדאגה לעצמו, לאותו 'אני'. זהו מצב של דחילו, כולו דחילו (שנקרא כך כדי להפחיד, להבריח את העופות, את המזיקים).

בשביל מה אדם נולד? מה קורה לו כשהוא נולד? יניקה היא שלב יותר מתבגר – רוב האנשים הם ביניקה. למי שנולד יש זולת, וזולת מעורר אהבה – התיקון של הזולת, האובייקט, שהוא מאפשר אהבה. אפשר לומר שאדם מאוהב בעצמו. איך קוראים בפסיכולוגיה למצב בו אדם אוהב את עצמו? נרקיסזם. באמת זהו מצב של עיבור. ההתאהבות של האדם בעצמו בעיבור אינה אהבה אמיתית כלל, אלא רק כיסוי – לבוש שקרי – על היראה והדאגה שלו לעצמו. אבל כשהאדם נולד הוא מאפשר עוד עולם, ואז ישנה אהבה אמיתית.

כלומר, יחסית הדחילו הוא יראה, שהיא עיבור, והעולם הוא אהבה, רחימו. זהו גם ווארט חשוב מאד: 'אני' הוא חויה של יראה ויחס ל'עולם' הוא אהבה. ממילא, יי-הוה כאן, בו הנסתרות הם היפוך של הנגלות, הוא דחילו-רחימו-רחימו-דחילו לפי הסדר הזה, אני-עולם-עולם-אני. למבנה הזה קוראים גם גברא-חפצא-חפצא-גברא – גברא הוא יראה (פנימיות הגבורה) וחפצא (לשון חפץ והשתוקקות, "חפץ

הוא רואה עולם אחר, אבל בעצם זהו אותו עולם – רק הפנימיות שלו, איך שה' רואה אותו. עיקר התכל'ס של הווארט הוא מה שקורה בחתונה: בחתונה עולים למוחין דאבא. מהחתונה, בזכות ה"איש ואשה זכו שכינה ביניהם"¹¹⁴, עולים ליכולת לראות את ה'אני' האמתי. חתונה היא לצאת מה'אני' האגואיסטי, לדעת ולהתחבר עם הזולת – בשרש אנחנו אחד, וה'אני' המשותף, "ויקרא שמים [ביחד]"¹¹⁵ אדם"¹¹⁶, מגלה את ה"שכינה ביניהם", מגלה שבעצם ה'אני' הזה הוא-הוא האין סוף, הקב"ה. התפיסה הזו היא כבר מוחין דאבא.

חותם המתהפך בשם הוי'

מה שעשינו עכשיו הוא מבנה של יי-הוה, שיש בו תופעה של "חותם המתהפך"¹¹⁷ בין "הנסתרות להוי' אלהינו [י-ה] והנגלת לנו ולבנינו [ו-ה]"¹¹⁸:

איפה חיים בתודעה שהכל הוא רק 'אני' והעולם, הרמות של עיבור ויניקה? על כך כתוב "והנגלת לנו ולבנינו" – זה נגלת, מה שנגלה לעינים הוא באמת רק שני דברים, אני והעולם, המלכות והו"א. מה הן "הנסתרות"? אותם שני דברים – רק בסדר הפוך.

כלומר, יי-הוה היינו אני-עולם-עולם-אני (או, לפי הגימטריא: אין-סוף-סוף-אין) – ב"והנגלת" ה"אני" הוא במלכות, ה תתאה, כמו שידוע תמיד¹¹⁹, וה"עולם", שנברא בזו ימי בראשית ומורכב מזו קצוות, הוא ה'ז, וב"הנסתרות" ה"עולם" הוא ראית השמים (בסוד "כונן שמים בתבונה"¹²⁰), המציאות בעיני ה' (כנ"ל בהסבר של מוחין דאמא), וה"אני" הוא

לו סוטה ז, א.

לז יבמות סג, א. רד"ק על בראשית ה, ב.

לח בראשית ה, ב.

לט ראה פרדס רמונים שי"ח פ"ד ועוד.

מ דברים כט, כח.

מא ראה סוד ה' ליראיו ש"א פ"ט (ובשיעורים עליו).

מב משלי ג, יט.

מג ראה זהר ח"ג קכג, א ואילך; תקו"ז ו (כא, ב); שם י (כה, ב).

מד ראה תניא פ"ד ובכ"ד.

הִזוּ; "אהבה בתענוגים", "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים"¹⁰, היא כבר איך שאני רואה את האני – שה'אני' התחתון הוא ה'אני' האלוקי. ולסיכום:

אני הוי' (יראה)	י	אהבה בתענוגים
עולם הבא (אהבה)	ה	אהבה רבה
עולם הזה (אהבה) א ה ב ת	ו	עולם
אני (יראה)	ה	אהבה טבעית

עד כאן עיקר הדרוש, שבעצם האפיקורס צודק – רק שצריך להביא לו מראה, זה הכל – אז תראה לו את הכל. לחיים לחיים.

חסד") הוא אהבה. אפשר לקשר את הכל גם למה שאמרנו קודם, שכל המבנה של יִהְיֶה הוא מדרגות של אהבה – אהבה טבעית במלכות, "אהבת עולם" בז"א, "אהבה רבה" בבינה ו"אהבה בתענוגים" בחכמה. כאן ה'אני' התחתון שייך לאהבה הטבעית; "אהבת עולם" שייכת ודאי למדרגה של 'עולם' במבנה שלנו; "אהבה רבה" היא התהפכות, השיקוף, איך ה' רואה את העולם – "אהבת עולם" שלו שהיא "אהבה רבה" שלי. ככה באמת כתוב בחסידות¹¹, שמה שנקרא אצל ה' "אהבת עולם" – כמו בפסוק המקורי, "אהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד"¹² – הוא ה עילאה ו"אהבת עולם" שלנו היא

מה ראה לקו"ת במדבר ט, ג (ובאוה"ת שה"ש ח"ג עמ' תתיט ואילך).

מו ירמיה לא, ב.

מז שה"ש ז, ז.

הַלּוּמֵד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לַדֶּרֶךְ

- ◆ בכל דור צריך להשיב לאפיקורס באופן המתאים לאותו דור.
- ◆ האפיקורס בדורנו אומר seeing is believing – הוא מאמין רק במה שהוא רואה, ב'אני' ובעולם.
- ◆ בעיבור יש רק 'אני' (סובייקט) וביניקה – אחרי הלידה – יש גם זולת (אובייקט) ויחס כלפינו.
- ◆ מול האפיקורס יש להציב מראה בה משתקף ה'אני' שלו ב"אני הוי'" והעולם שלו (העולם הזה) בתמונת העולם האלקית (העולם הבא).
- ◆ במוחין דאמא (בבר-מצוה) נתפסת תמונת עולם אלקית ובמוחין דאבא (בחתונה) מתגלה שרש ה'אני' בה' עצמו.
- ◆ היחס ל'אני' הוא יראה והיחס לזולת הוא אהבה.
- ◆ את השליחות צריך לעשות מתוך הפנמת דעת-משה – מבט על המציאות בעינים של "דעת עליון" בה רואים שהכל טוב.
- ◆ הצלחת השליחות בזכות דעת-משה היא הכח להביא את הגאולה.
- ◆ השליחות של בנות "לבנה זכה" היא הפצת ההידור בטהרת המשפחה ובכשרות המאכלים.
- ◆ חלקן השני של שלש הברכות בברכת כהנים שייך לנשים – כח השמירה, כח החן וכח השלום.

ארבע אהבות

קיצור מהלך השיעור

במסגרת שיעור ארוך ורחב יותר התגלגלה פנינה, 'הקדמה' יסודית בענין **מדרגות אהבת ה' בנפש**, העומדת בפני עצמה. החלוקה החב"דית היסודית ל**אהבה טבעית ואהבה שכלית** מתפרטת בעצם לארבע אהבות הבונות **מבנה יסודי של שם הוי'** ב"ה בענין האהבה. ליוקר המהלך וחיידושו הוא יצא מהשיעור המקורי וקובע כאן ברכה לעצמו. לקוצר היריעה חסרה כאן פסקת סיום על הרמזים הנפלאים העולים מן המבנה והיא נמצאת בגרסה המלאה הנשלחת ברשימת התפוצה וניתן לבקשה בדוא"ל itiel@pnimi.org.il

ההבדל בנפש בין רצון לשכל. יש בענין גם שיחה של הרבי¹. רצון עצמי, אי אפשר לחלק. כאשר רוצים משהו ממישהו – אני רוצה ממך, אתה רוצה ממני, או שה' רוצה מאתנו משהו, נותן לנו מצוה – אם אני עושה חצי ממה שהוא בקש לא עשיתי מה שהוא רצה בכלל, ויתכן שאפילו עשיתי ההיפך. היה נדמה לי שעשיתי חצי, קצת, אבל בלשון חז"ל לא יצאתי ידי חובה – אז לא עשיתי כלום. אדרבא, אם נדמה לי שעשיתי משהו אז עשיתי ההיפך ממה שהוא רצה. ככה מסבירים שרצון לא מתחלק. אבל מה כן מתחלק? שכל. אם ראש הישיבה אמר שיעור והבנת הכל – אשריך. אם הבנת חצי – הבנת חצי. אם הבנת שליש – הבנת שליש. "תפסת מרובה לא תפסת", אבל אם תפסת

טבע ושכל באהבה

יש בחסידות – החל מספר התניא² – חלוקה ידועה לשני סוגים של אהבה: אהבה טבעית, שהיא האהבה שמסותרת בלב כל ישראל, ואהבה שכלית, שהיא האהבה שנוולדת ומתעוררת על ידי התבוננות. אבל בתוך החלוקה הזו, את האהבה השכלית בעצמה אפשר לחלק לשלש דרגות. אהבה טבעית היא דרגה אחת – טבע אי אפשר לחלק. לעומת זאת, שכל אפשר לחלק.

יש ווארט של הרבי הקודם שכותב באריכות, במקום אחד בליקוטידיבורים³, שבעצם זהו

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. מסיבת בר מצוה צבי יעקב שי' הרמתי ושבע ברכות שלום דובער והעטיילאה שי' הענדל (ח"ב). מוצאי ח"י סיון תשפ"ג - יצהר.

א ראה לדוגמא תניא פרק יב; יד; טו. ובכ"מ.

ב לקו"ד ח"ד תשע, ב. ראה סה"מ קונטרסים ח"א שיא, א; ש. ב.

1 תורת מנחם חכ"ג עמ' 42; חכ"ח עמ' 196; חכ"ט עמ' 136. ובכ"מ.

ביום השבת, בו מאירים מוחין דאבא^{טו}, נאמר "וקראת לשבת ענג"^{טז}.

"אהבה רבה" באה מתוך התבוננות באלקות שלמעלה מהעולמות, למעלה מהשכל^{טז}. ההתבוננות הזו מושכת התעוררות עד כלות הנפש ממש, כמו שמבואר בפרק נ' של תניא (שהוא שער הנון של התניא) בסוד "מעלת הזהב [אהבה רבה, ששרשה בבינה, סוד הזהב^{טז}] על הכסף [אהבת עולם, ששייכת לחסד, סוד הכספיה^{טז}??מקושרת??]"^{טז}. זו התבוננות באור אין סוף שלמעלה-מעלה מהשתלשלות העולמות. אבל התבוננות על האור של ה' בתוך העולמות, התבוננות בנפלאות שהוא ברא, "עמוד והתבונן נפלאות אל"^{טז}, מעוררת אצלי "אהבת עולם".

שוב, מלמטה למעלה: יש התבוננות בהופעת ה' בתוך העולמות, שמעוררת "אהבת עולם"; יש התבוננות בהופעה של ה' מעל העולמות, שמעוררת "אהבה רבה"; ויש מה שה' נותן לי מלמעלה – גילוי שעליו מבואר בתניא^{כא} הפסוק "תתן אמת ליעקב"^{כב}, שה' מאמת את המדרגות שלי מלמעלה – והוא "אהבה בתענוגים".

"לאהבה את הוי"

מה המבנה הפנימי כאן? הסברנו שיש אהבה טבעית ועל גביה שלש מדרגות של אהבה שכלית – "אהבת עולם", "אהבה רבה" ו"אהבה בתענוגים". כדרכנו, נסביר שארבע האהבות הללו הן בסוד שם הוי' ב"ה – "לאהבה את

משהו, "תפסת מועט תפסת"^{טז}. למעלה מהשכל או שאתה עושה הכל או לא כלום, אדער גאר אדער גארנישט. אבל השכל לא עובד ככה, הוא מתחלק, כמה שאתה תופס אתה תופס. השרש של הטבע הוא בכתה, ולכן הטבע לא מתחלק. כמו שהרצון לא מתחלק גם הטבע לא מתחלק – אי אפשר חצי טבעי. או שאתה טבעי או שאתה לא טבעי, אחד מהשנים, אבל אי אפשר להיות חצי טבעי, אין כזה דבר. אבל שכל מתחלק, ויכולות להיות בו כמה בחינות, ובאמת באהבה שכלית יש שלש בחינות בחסידות.

אהבת עולם, אהבה רבה ואהבה בתענוגים

מה הן שלש המדרגות של אהבה שכלית? "אהבת עולם"^ה, "אהבה רבה"^ו ו"אהבה בתענוגים"^ז.

המדרגה הכי גבוהה היא "אהבה בתענוגים", ביטוי שלקוח מפסוק בשיר השירים – "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים". בתניא כתוב^ח שאהבה בתענוגים היא שכר. היחס בין אהבה ליראה הוא יחס שבין זכר ("זכר חסדו"^ט) ונקבה ("אשה יראת הוי"). "זו"ל אמרו ש"דרכו של איש [אהבה] לחזר אחרי אשה [יראה]"^{יא}, ולכן, מסביר אדמו"ר הזקן, אחרי שאדם שלם ביראה, כולל יראה-עילאה, נותנים לו "אהבה בתענוגים". האהבה הזו בעצם שייכת לצדיק של תניא^{יב} ועליה נאמר "עבדת מתנה אתן את כהנתכם"^{יג}, זו אהבה של מוחין דאבא^{יד} (לכן

ד יומא פ, א.

ה ירמיה לא, ב.

ו ברכות יא, ב; זהר ח"א יא, ב (ובכ"מ).

ז שה"ש ז, ז.

ח תניא פמ"ג ואגה"ק יח.

ט תהלים צח, ג.

י משלי לא, ל.

יא ע"פ קידושין ב, ב.

יב ראה הנ"ל הערה ח וכן פ"ד והקדמת חינוך קטן.

יג במדבר יח, ז.

יד ראה אוה"ת שה"ש ב ע' תרטו ובכ"ד.

טו פע"ח הקדמת שער השבת פ"ד ועוד.

טז ישעיהו נח, יג.

יז ראה ד"ה "יעקב נסע סכותה" תשט"ז.

יח חסד לאברהם מעין ה נהר כט.

יט תניא פ"ג.

כ איוב לז, יד.

כא ראה תניא אגה"ק ו (כולל בפרט לגבי האהבה מלמעלה).

כב מיכה ז, כ.

ה עילאה) – והנוקבא היא המלכות, ה תתאה. החתן הוא השכל כאן, אבל הטבע היהודי הוא הכלה, המלכות, והוא אהבה טבעית עליה נאמר "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה"^כ:

י אהבה בתענוגים
ה אהבה רבה
ו אהבת עולם
ה אהבה טבעית

אדמו"ר הצמח־צדק מסביר^כ על הביטוי "מישרים אהבון"^כ שיש מדרגה בה יש שויון בין המדרגות של אהבת ה', שאוהב ה' מגיע לכך שהאהבה הטבעית והאהבה השכלית שוות אצלו (כמישור, "מישרים"). לפי המבנה שעשינו כעת זהו הסוד של "שויתי הוי"^כ – שיש אצל האדם השתוות^כ ביחס לכל המדרגות של שם הוי' ב"ה, ואפשר לומר על כולן "הוי' אחד"^כ, דבר שצריך להתבטא לכל לראש בנוגע לאהבה ("אחד" בגימטריא אהבה, כפי שמיד ממשיכים "ואהבת את הוי' וגו").

הוי"^כ (וכמצות האהבה, "ואהבת את הוי"^כ): אמרנו ששרש האהבה הטבעית בכתך, אבל "כתך עליון איהו כתר מלכות"^כ – הטבע היהודי הוא המלכות של היהודי^כ. "כל ישראל מלכים"^כ ו"בני מלכים"^כ – זהו הטבע שלנו. הטבע של כל יהודי הוא להיות מנהיג^כ – אם הוא לא מנהיג בסוף הוא מתוסכל, מסכן. "אהבת עולם" היא התבוננות בגדולת ה' שבתוך הבריאה, בתוך העולם שנברא בששה ימים – הז"א של הנשמה^כ.

"אהבה רבה" היא כלות הנפש, שער הנון, הבינה, אמא^כ.

מהי "אהבה בתענוגים"? הרבה פעמים מסבירים בצורה אחרת^כ, אבל מה שאנחנו מסבירים עכשיו הוא הכי פשוט – "עבדת מתנה אתן את כהנתכם", מלמעלה למטה, ה"י של שם הוי' (כנ"ל ש"אהבה בתענוגים" שייכת למוחין דאבא – השרש של הענג הוא בפנימיות הכתר, אבל הוא מתגלה בחכמה^כ).

אם כן, יש לנו כאן מבנה מאד חשוב של שם הוי' ב"ה, יסוד היסודות. הרבה פעמים מסבירים בזהר^כ ששם הוי' הוא "דחילו ורחימו ורחימו ודחילו" – יראה־אהבה־אהבה־יראה – אבל כאן הכל אהבה, הכל אחד. ה"י היא "אהבה בתענוגים", ה עילאה היא "אהבה רבה" וה"ו היא "אהבת עולם" – כל ה"יהו הוא זכר יחסית (גם

כג דברים יא, יג; שם פסוק כב; יט, ט; ל, ו; שם פסוק טז; שם פסוק כ.

כד שם ו, ה; יא, א.

כה הקדמת תקוני זהר ("פתח אליהו").

כו ראה חנה אריאל שלח ורוחו של משיח עמ' קפא ואילך.

כז ראה זהר ח"ב כו, ב; ח"ג כח, א; שם רכג, א.

כח שבת פי"ד מ"ד.

כט ראה לקומ"א נו, א.

ל ראה ד"ה "לכן אמור" תשי"ח.

לא לקו"ת בלק עג, א.

לב ראה שיעורים בסוד ה' ח"א עמ' ק ואילך והנפש הערה נב לפ"ט.

לג וראה תניא פ"ט.

לד ראה זהר ח"ג כקג, א ואילך; תקו"ז ו (כא, ב); שם י (כה, ב).

לה ירמיה ב, ב.

לו אוה"ת שה"ש ח"א עמ' סח.

לז שה"ש א, ד.

לח תהלים טז, ח.

לט כש"ט (קה"ת) אות רכ"א.

מ דברים ו, ד.

שיעור

כתר שם טוב עה

תיקון הנר"נ

קיצור מהלך השיעור

בשיעור בתורה יסודית של מורנו הבעל שם טוב — הקשור גם לפרשיות השבוע בתקופה זו — מתבאר הסוד של נפש־רוח־נשמה הבאות לידי ביטוי במחשבה־דיבור־מעשה ומשפיעות על כל ההוי של האדם, בני־חיי־מזוני. מהשיעור עולה שמפתח היחס בין הורים לילדים הוא מחשבה מתוקנת, מפתח היחס בין איש ואשתו — ומתוך כך היחס לחברה כולה — הוא דיבור מתוקן והמפתח למה שמתחולל עם רכושו של האדם הוא מעשים מתוקנים.

הדיבור — לתקן את הוצאת הדבה הרעה — וזהו נושא עיקרי בתורה שנלמד כאן.

"עלה רש" — לכתחילה אריבער

כאשר משה רבינו מספר בפרשת דברים על חטא המרגלים¹ הוא אומר: "ואמר אליכם באתם עד הר האמדי אשר הוי' אלהינו נתן לנו. ראה נתן הוי' אלהיך לפניך את הארץ עלה רש כאשר דבר הוי' אלהי אבתיך לך אל תירא ואל תחת". ההוראה של משה רבינו היתה להתקדם מיד לכיבוש הארץ, בלי לעשות חשבונות — "עלה רש!". ההוראה הזו היא לכבוש את הארץ באופן שהרבי המהר"ש קרא לו "לכתחילה אריבער"² — 'לכתחילה מלמעלה', שכאשר עושים משהו לא צריך ללכת מלמטה, עם כל

תיקון הדבור

מזל טוב כללה ולמשפחות.

אנחנו לומדים³ כתר שם טוב — התורות המקוריות של הבעל שם טוב. התורה שנלמד היום קשורה גם לפרשת השבוע, שלח, וגם לפרשת קרח שנקרא בשבוע הבא.

לפני שנתחיל ללמוד את התורה נפתח בהקדמה קצרה:

אנחנו נמצאים בשבת שלח, הפרשה בה קוראים על חטא המרגלים. המרגלים מאסו בארץ חמדה⁴, הוציאו דבה רעה נגד הארץ, ובעצם בגלל החטא שלהם אנחנו עדיין בגלות. כדי לתקן את חטא המרגלים צריך לתקן את

נרשם (מהזכרון) ע"י איתניאל גלעדי. לא מוגה. שבת אולפנת לבונה ו'שבת כלה' לרחל תחי' אנטמן. ליל שבת שלח כ"א סיון תשפ"ג - כפ"ח

א לימוד כתר שם טוב בשבתות התקיים מריש שנת תשע"ט עד לחורף תשפ"א והתחדש בשבת בהעלתך השתא. ב תהלים קו, כד וברש"י.

ג דברים א, י"טמו.

ד ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"א עמ' תריז; לקו"ש ח"א עמ' 124. ועוד.

שכאשר יש לאדם שונא הוא צריך להתפלל עליו – והוא מסביר איך להתפלל עליו. הכוונה כאן בפשטות היא שונא יהודי. כמעט תמיד על הצדיק יש התנגדות, והדוגמה המובהקת לכך היא המחלוקת של קרח ועדתו על משה רבינו. בפשטות, מתעוררת התנגדות על הצדיק בגלל החידוש שלו או בגלל שהוא מעורר קנאה, אבל הבעל שם טוב יסביר – כבר נקדים – שההתנגדות על הצדיק מתעוררת בגלל דיבורים שלו. לכן, הצדיק צריך לדעת שהדיבורים שלו עוררו את ההתנגדות עליו, ובעצם משהו מהדיבורים שלו נכנס בתוך המתנגד ומדבר עליו, ולכן התפקיד שלו הוא להתפלל על השונא.

והתועלת היא זה כי שבע יפול צדיק וקם, ר"ל בז' ספירות נתגלגל נר"ן שלו.

"שבע יפול צדיק וקם"^ח, וכאשר הוא נופל מתגלגלים חלקים מהנפש שלו ונופלים לתוך שבע הספירות, "שבע יפול צדיק", והוא צריך לתקן ולהעלות את מה שנפל, "וקם". "ועמך כלם צדיקים"^ט – מה שהבעל שם טוב אומר כאן על צדיק נוגע לכל אחד ואחת.

ביטוי הנר"ן במציאות

הבעל שם טוב אמר שמה שמתגלגל בשבע הספירות הוא הנר"ן של הצדיק – נפש-רוח-נשמה – וזהו הנושא העיקרי שמתבאר בתורה הזו. לפני הקריאה בפנים נקדים כבר את העיקר: מוסבר בכלל, וכך גם בתורה הזו, ששלוש הקומות הללו של הנפש, נפש-רוח-נשמה, באות לידי ביטוי במעשה-דיבור-מחשבה, שלשת לבושי הנפש של האדם: הנפש מתבטאת בעיקר במעשים של האדם, הרוח מתבטאת בדיבור – במה שהאדם מוציא ברוח פיו – והנשמה מתבטאת במחשבות של האדם.

הבעל שם טוב יסביר כאן ששלשת הלבושים

החשובות הרבים של דרך הטבע, אלא צריך לפעול מלמעלה, בבתחון ומעל דרך הטבע. ככה צריך לכבוש את הארץ, ככה צריכים להקים בית נאמן בישראל – כל אחת כאן בעזרת ה' תקים בית בעתו ובזמנו – וככה צריכים לעשות כל דבר בחיים כדי להצליח בו. מאד משמעותי שמשה רבינו אומר זאת בלשון יחיד, "עלה רש" – זו הוראה לכל אחד ואחת איך צריך לפעול ולהצליח בחיים.

אבל התגובה של העם, כפי שמספר משה רבינו, היתה "ותקרבו אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישבו אתנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן". החטא של העם התחיל כבר כאן, בכך שלא הלכו על "עלה רש" בלי חשבונות, וכל מה שקרה בהמשך – הדבה הרעה של המרגלים, הבכי של כל העם והענש שבא בעקבות החטא – הוא רק תוצאה של הגישה הזו.

רש"י אומר על "ותקרבו אלי כלכם" – "בערבוביאי, ילדים דוחפים את הזקנים וזקנים דוחפים את הראשים". כנראה שבשביל לכבוש את הארץ – באופן של "עלה רש" – צריכים ישוב הדעת^י, הבהלה וחוסר ישוב הדעת גרמו לחטא^י. "דרך ארץ קדמה לתורה"^י, ובפרט לתורת ארץ ישראל. אפשר לחשוב ש"דרך ארץ" היא הנהגה בדרך הטבע, אבל כאן רואים שיש "דרך ארץ" פנימית שנדרשת בשביל לפעול "לכתחילה אריבער" ולכבוש את הארץ.

ההתנגדות על הצדיק

התורה שנלמד כעת היא תורה יסודית של הבעל שם טוב:

מהבעש"ט [שמעתי בשם מורי] איך יתפלל על שונאו,

הבעל שם טוב יוצא כאן מנקודת ההנחה

ח משלי כד, טז.

ט ישעיהו ס, כא.

י זהר ח"א רכז, ב (ומבואר במאמר הנפש לרמ"ע מפאנו ח"ד פ"ד); תניא פ"ד.

ה ו'נחלה מבוהלת" (ראה במדבר רבה כב, ח; תנחומא מ"ט ז) אינה ממש חלק מא"י.

ו ראה גם **שכינה ביניהם** פ"ה (עמ' קנ).

ז ויקרא רבה ז, ג; תנא דבי אליהו רבה פ"א.

שלו הוא זוכה לכל הברכות. הברכה הראשונה, "בני", תלויה בלבוש המחשבה של האדם. הברכה השניה, "חיי", היא הברכה של הקשר בין בני הזוג – "ראה חיים עם אשה אשר אהבת"¹² – והיא תלויה בלבוש הדיבור, על תיקונו נאמר "מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב. נצד לשונך מדע ושפתיך מדבר מרמה"¹³. הברכה השלישית, "מזוני", ברכה בכל

הקנינים של האדם, תלויה בלבוש המעשה.

אדם־משיח'ה

בעצם, הנפש היא האדם עצמו – "וייצר הו' אלהים את האדם עפר מן האדם ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש [חיה]"¹⁴. אונקלוס מתרגם "לרוח" ומוסיף שהתכלית של הרוח היא הדיבור – "לרוח ממללא" – אבל הפשט הוא "לנפש" והנפש באה לידי ביטוי בכח המעשה, "המעשה הוא העיקר"¹⁵. רובד הנפש הוא הקיום הבסיסי של האדם מצד עצמו – האדם נברא "לעבדה ולשמרה"¹⁶, לתקן במעשיו את המציאות.

הרוח היא הניצוץ משיח שיש בכל אחד¹⁷. על המשיח כתוב "רוח אפינו משיח הו'"¹⁸ והעיקר, אצלו הוא "ונחה עליו רוח הו', רוח חכמה ובינה,

האיש והאשה – החתן והכלה, שכעת מקימים בית בע"ה – צריכים לשדר על אותו גל, מה שמתבטא קודם כל בתקשורת שלהם

האלה בעצם קשורים לכל ההווי של האדם: המעשים, שמבטאים את הנפש, קשורים לכל הקניינים שיש לאדם במציאות. הדיבורים, שמבטאים את הרוח, קשורים קודם לכל לקשר של אדם עם אשתו – הקשר בין איש ואשה הוא קודם כל הדיבור. האיש והאשה – החתן והכלה, שכעת מקימים בית בע"ה – צריכים לשדר על אותו גל, מה שמתבטא

קודם כל בתקשורת שלהם. תקשורת שייכת לקשר של האדם עם כל החברה, כמו שגם נראה כאן, אבל כל היחס לחברה מתחיל מהיחס בין איש לאשתו (כמו שמסבירים תמיד¹⁹ שמצות "ואהבת לרעך כמוך"²⁰ היא קודם כל בין איש ואשתו). המחשבות, שמבטאות את הנשמה, קשורות לבנים של האדם. קודם כל, הילדים הם המשכה ממח האב והאם²¹, והמח מתבטא בלבוש המחשבה, כפשוטו. מעבר לכך, לכל נשמה של ילד יש לבוש, שבאמצעותו הוא מקיים את כל התורה והמצוות בימי חייו, והאופי של הלבוש הזה תלוי בקדושת המחשבה של ההורים בשעת היחוד²² – לכן כל כך חשוב לקדש את המחשבה. אפשר להגיד זאת בעוד צורה: כשמקימים בית מקווים לכל הברכות – בני, חיי ומזוני. חז"ל אומרים ש"בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא"²³ – "אין מזל לישראל"²⁴, כשאדם מבטל את האגו

יז קהלת ט, ט.

יח תהלים לד, יג (וראה ע"ז יט, ב). החפץ־חיים זכה - בשל עיסוקו בשמירת הלשון - להפצת והתקבלות פסקיו במשנה ברורה על חלק אורח־חיים שבשו"ע (ראה תורת מנחם תשמ"ח ח"ב עמ' 171).

יט בראשית ב, ז.

כ ע"פ אבות פ"א מ"ז.

כא בראשית ב, טו.

כב ראה גם מאור עינים פרשות שמות ופינחס בשם הבעש"ט.

כג איכה ד, כ.

יא ראה י"ש דברים רמז תתקלג ובש"ך על דברים כב, יג; קידושין מא, א ובספר הליקוטים עקב ח. עוד ראה בברית הנישואין הערה ט במבוא. ובכ"מ.

יב ויקרא יט, יח.

יג ראה לדוגמה אגרת הקודש לרמב"ן בעניני הזיווג; תניא פ"ב (וראה חולין מה, א). וראה גם נדה לא, א. ובכ"מ.

יד תניא ספ"ב (וש"נ).

טו מו"ק כה, א; זרה ח"א קפא, א; ח"ב ג, א; תקו"ז תקון י (כה), ב.

טז בעש"ט עה"ת לך אות כו; ע"פ שבת קנו, א.

גילוי "כח האין סוף"^ל בתוך האדם, שממשיך גם לבן שנולד לו נשמה שהיא "חלק אלוה ממעל ממש".

נסכם: לכל אדם יש את הנשמה שלו, "ונפש השנית בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש", שבאה לידי ביטוי במחשבות הטובות והטהורות שלו. יש לו את הרוח שלו, שהיא ניצוץ משיח שבו המתבטא בכח הדיבור – כח שיש לכל אדם לתקן את המציאות כולה. האדם עצמו הוא הנפש, המתבטאת בכח המעשה, כאשר גם תכלית המעשים היא לתקן את המציאות – לעשות מעשים של טוב וחסד, שהם עיקר המעשים הטובים של האדם. את כל הכוחות האלה צריך לשמור – הכי קל לשמור את כח המעשה, לעשות רק דברים טובים ולהשמר ממעשים אסורים; יותר מאמץ יש בשמירת הלשון, להשמר מדיבורים אסורים ולהרבות בדיבורים טובים ומאירים שמתקנים את המציאות; הכי קשה לשמור את המחשבה, שהרי "המחשבה משוטטת תמיד"^מ – בשביל שמירת המחשבה צריכים הרבה גבורה וסיעתא דשמיא.

פגם הנר"ן

כעת נקרא בפנים:

דהיינו נפש הם עבדים והבהמות שלו.

העבדים והבהמות הם דוגמה לקנין של האדם. הקנין, כמה שהוא חיצוני לאדם, הוא דבר חשוב – קנין גם לשון קן, הדירה בתחתונים שעושים לה^נ, וגם לשון תיקון (תכלית הבריאה – "אשר ברא אלהים לעשות"^{נא} – "לתקן"^{נב}).^{נז}

רוח היא אשתו, והדיבור הוא ג"כ זוג שבפה

שנק' אשתו,

לב ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך; המשך שמח תשמח עמ' 7 (סה"מ תרנ"ז עמ' קעט) ואילך.

לג מאמרי אדה"ז תקס"ט ד"ה "זכור את יום השבת לקדשו" (ע"פ לשון הראשונים בכ"מ), ובכ"מ בדא"ח.

לד ראה הקדמת תקו"ז (א, ב) ותניא פ"י.

לה בראשית ב, ג.

לו בראשית רבה יא, ו (ובכ"ד).

לז ראה רש"י לדברים לב, ו.

רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת הוי"ו"^{כד}. הכח המיוחד של המשיח הוא הדיבור – "והכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע"^{כה}. לכן כתוב שמשיח הוא מלשון מְשִׁיחַ, לשון שיחה ודיבור. דיבור הוא גם הנהגה, "דבר אחד לדור"^{כו},

והנהגה גופא

היא בכח הדיבור

– "באשר דבר

מלך שלטון"^{כז}.

לבוש הדיבור שייך

לקשר בין איש

לאשתו – האיש

הוא המשיח של

האשה והאשה היא

המשיח של האיש,

וביאית המשיח

בכלל תלויה בקשר

הטוב בין איש

לאשתו. הדיבור הוא כח עיקרי מאד של האדם,

עד שהוא נקרא על שמו "מדבר" דווקא. אם

מבינים שהדיבור שלי הוא בעצם ניצוץ משיח

שלי מובן גם עד כמה צריכים לשמור עליו, מה

שנקרא "שמירת הלשון"^{כח}.

מהי הנשמה? זו כבר המדרגה עליה כתוב

שהיא "חלק אלוה ממעל ממש"^{כט} – "חלק

הוי' עמו"^ל שהוא "נר הוי' נשמת אדם"^{לא}. ה"חלק

אלוה" של האדם מתבטא במחשבות שלו. מובן

מאליו שגם על החלק הזה צריך לשמור מאד –

שמירת המחשבה. "החלק אלוה ממעל ממש"

מתבטא במיוחד ביחס לבנים – ההולדה היא

כד ישעיה יא, ב.

כה שם פסוק ד.

כו סנהדרין ח, א.

כז קהלת ח, ד.

כח ראה גם מאמר "שמירת ברית הלשון" בספר **מלכות ישראל** ח"ב.

כט תניא פ"ב (ומופיע כן בשפע טל, הקדמה בן מאה שנה).

ע"פ איוב לא, ב.

ל דברים לב, ט.

לא משלי כ, כז.

ובנפש ג"כ אם פגם במעשיו ובעובדא גורם לו צער מעבדיו ובהמתו.

גם כאן משתמש במלה "צער" – יש צער שהרכוש של האדם גורם לו. לדוגמה, אם מכונת הכביסה מתקלקלת שוב ושוב וקשה לתקן אותה – יש לכך סבה. מה הסבה? בדרך כלל לא יודעים, אבל הבעל שם טוב כאן מגלה את הסבה – בעיות של הרכוש נובעות מפגם של האדם במעשיו.

בכל מה שהוא מדבר כאן יש הדדיות. הכי ברור שבין איש ואשה היחס הוא הדדי – פגם של האיש בדיבור לאשתו גורם שיהיו לו שונאים וגם פגם של האשה בדיבור לאיש גורם שיהיו לה שונאים. גם לגבי הורים וילדים, פעם היה בעיקר מצוי צער של ההורים מכך שהבנים לא הולכים בדרך הישר, אבל בדור שלנו יכול להיות גם הפוך – שהבנים חזרו בתשובה, שומרים תורה ומצוות, ויש להם צער שההורים שלהם לא. צריך לדעת שגם התופעה הזו קשורה ללבוש המחשבה – המחשבה היא המקום של החיבור והקשר בין ההורים והילדים, לשני הכיוונים. כנראה שגם בנוגע לקנין של האדם – יש מציאות בה האדם פוגם במעשיו והרכוש שלו גורם לו צער וכנראה גם יש מציאות בה האדם גורם צער לרכוש שלו.

הנפילה למלכות

ובכל הספירות יכול להעלות נר"ג, משא"כ בספירה שביעית, היא במלכות, ומשם יונקים הקליפות נוגה קשה לו להעלות נר"ג שם. הנפילה של הנר"ג היא בכל שבע הספירות, וככל שהנפילה היא למטה יותר – קשה יותר להעלות. לא כתוב כאן בפירוש, אבל כנראה שאם הנפילה היא לספירת החסד – קל להעלות את מה שנפל. ככל שיש נפילה יותר למטה במדות יותר קשה להעלות, וכאשר הנפילה היא עד למדרגה השביעית, עד לספירת המלכות, קשה במיוחד להעלות. מה סופי התיבות (בחינת המלכות, "סיפא דכל דרגין") של "שבע יפול

הדיבור, לבוש הרוח, הוא הקשר העיקרי בין איש לאשתו. הוא מסביר שבעצם כל דיבור הוא זיווג שמתחולל בתוך האדם, עוד לפני שהוא מגיע לזולת. מאיפה אנחנו יודעים שהפה נקרא אשתו (כלשון הבעש"ט כאן)? אומרים "מלכות פה"^{לח}. כתוב שהלשון היא היסוד וחלל הפה הוא המלכות^{לט} וכל פעם שאדם מדבר יש זיווג בינו לבין עצמו.

זכה עזר לא זכה כנגדו, דהיינו שפגם בדבורו כגון לה"ר וכיוצא נעשו ממנו אנשים שונאים המדברים עליו.

על הקשר בין איש ואשה, שהוא כאן סוד הדיבור בכלל, כתוב "זכה 'עזר' לא זכה 'כנגדו'^{לו}". בדיבור יש אור ישר ואור חוזר, יש לדיבור משוב מהמציאות שמסביב – אם אדם מדבר דיבורים טובים המשוב של הסביבה הוא "עזר" ואם הוא מדבר דיבורים שליליים המשוב של הסביבה הוא "כנגדו", הדיבור שלו גורם לכך שיהיו לו שונאים שמדברים עליו. בעצם, כשהוא מדבר דיבורים שליליים חלקים מהרוח שלו נופלים לתוך הנפש של אנשים אחרים שנעשים שונאים שלו – הרוח שלו מדברת מתוכם כנגדו (כאשר הניצוצות שנפלו מתקנאים בניצוצות המתקנים שלא נפלו), והתפקיד שלו הוא להעלות אותה ואותם, כפי שימשיך הבעל שם טוב.

ופגם שבמוח במחשבה גורם שיש לו צער מבניו.

כאן הוא משתמש לראשונה במלה "צער". ברור שאם יש לאדם שונאים שמדברים עליו יש בכך צער, אבל עיקר הצער של האדם הוא כשהבנים שלו לא הולכים בדרך הישר. צריך לדעת שאם הבנים לא הולכים בדרך שרוצים שילכו בה – דבר שהיה תמיד, אבל מצוי במיוחד בדור הזה ובדור שלפניו – הבעיה מתחילה מהמחשבה של ההורים.

לח הקדמת תקו"ז ז, א ("פתח אליהו").
לט זהו יחוד **וה** שבפה, כאשר יחוד **יה** שבפה הוא יחוד חך-גרן, וד"ל.

מ בראשית ב, יח. יבמות סג, א.

לחברו ובין איש לאשתו^{טז}. אבל לפעמים לא עוזר הדיבור הישיר, וגם לא דרך מתווך, ואז צריך להתפלל – ה' הוא כל יכול, הוא יכול גם לעשות שלום ביני לבין השונא, ואז תיקון הדיבור הוא על ידי דיבור של תפלה.

ובאם לאו, שדוחה אותם, נעשו יותר שונאים ע"י עביות וחומריות.

אפשר להגיד שלא אכפת לי מהשונאים, שאני לא מקשיב למה שמדברים עלי, אבל אם אני מבין שיש שם ניצוץ שצריך להעלות זהו פתרון לא טוב – בכך דוחים את הניצוץ ומגבירים את השנאה.

לכך גם ענוש לצדיק לא טוב, כי הוא רוח של צדיק עצמו.

לצדיק יש כח להעניש את מי ששונא אותו, אבל צריך לדעת ש"גם ענוש לצדיק לא טוב"^{טז} כי בכך הוא דוחה את ניצוץ הרוח שלו עצמו שנפל לתוך השונא. יש בגמרא כמה סיפורים על צדיקים שחשבו להעניש את מי שמצער אותם אבל הגיעו למסקנה ש"גם ענוש לצדיק לא טוב" ושראו להתפלל על השונאים – תפלה שאכן פעלה שהם יחזרו בתשובה. יש סיפור כזה על רבי מאיר^{טז} וגם על רבי יהושע בן לוי^{יז}. מי גרם לרבי מאיר לשנות את דעתו, להגיע לתובנה שעדיף להתפלל? אשתו ברוריה – זו הבנה שמגיעה דווקא מה"בינה יתרה"^{יח} של האשה.

לכך צריך להתפלל על שונאיו לתקנם ולהעלותם, וע"י התפלה נמתק בשרשו ומוציא מהם רוח,

ההמתקה בשרש היא בעצם תיקון הפגם אצל הצדיק עצמו, שהוא השרש לשנאה כלפיו. בעצם, לצדיק יש שנהא-עצמית חיובית – שנאת היצר הרע המפריד אותו מאלקות, עליה

צדיק וקם?" אותיות **עמלק**^{טז}, כידוע – זו הנפילה לקליפה הקשה, **לספק של עמלק**^{טז}.

מהמלכות יש יניקה לקליפת נגה (ודרכה יניקה לשלש קליפות הטמאות)^{יז} – מצד אחד זו קליפה, מצד שני "נגה" אומר שיש שם איזה אור^{יז}, איזה ניצוץ שצריך להעלות. לכן אסור לדחות לגמרי את השונא, אלא צריך להעלות ממנו את הניצוץ – ניצוץ מהנר"נ של האדם שנפל כשהוא פגם.

[האם הכוונה כאן שהפגם בדיבור, "מלכות פה", יותר גדול מהפגמים במחשבה או במעשה?]
לאו דווקא. המלכות היא אשתו של האדם – כמו שאדם יכול לדבר כנגד אשתו, חלילה, הוא יכול גם לעשות מעשים שפוגעים בה או לחשוב מחשבות שפוגעות בה. העיקר כאן הוא איך אדם צריך להתייחס לשונא, שנוצר מהפגמים שלו, ולהפוך אותו – כמו שחז"ל דורשים^{יח} את הפסוק "ברצות הוי' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו"^{יט} על אשתו.

תיקון השונאים בדיבור

נמצא שונאיו שבאו לו ע"י פגם הדיבור צריך לתקנם להעלותם ע"י דיבור התפלה,

מכיון שהשונאים נוצרו על ידי פגם הדיבור – צריך לתקן ולהעלות אותם, דהיינו להחזיר אותם בתשובה, על ידי הדיבור. קודם כל, צריך לתקן את הדיבור כלפיהם – לנסות לדבר איתם, להתנצל, להסביר שלא התכוונתי ולהמתיק את השנאה עצמה. לפעמים אי אפשר לעשות זאת באופן ישיר וצריך מתווך, מישהו שיפייס את החבר, וגם ידע לשנות מפני השלום כאשר צריך, כמו אהרן הכהן שעושה שלום בין אדם

מא לקומ"ת יט. וראה גם אמרי אמת תצוה תרצ"ו, כי תצא תרס"ו ושבת חוהמ"ס תרצ"ד.

מב הוספות לכש"ט (קה"ת) אות קית.

מג ע"ח שמ"ט פ"ג.

מד כפשט המושג נגה [ראה איוב כב, כח ועוד.

מה בראשית רבה נד, א.

מו משלי טז, ז.

מז אבות דרבי נתן פ"ב; סנהדרין ג, ב וברש"י.

מח משלי יז, כו.

מט ברכות י, א.

נ סנהדרין קה, ב.

נא נדה מה, ב.

מה שכתוב כאן על משה מוכר לנו יותר מיעקב – "משה מלגאו, יעקב מלבר"^{נח} – שרעה את צאן לבן במשך עשרים שנה ואחר כך הצאן הזה הוא הצאצאים של יעקב בכל הדורות^{נט}. באותו אופן, משה רבינו רעה את הצאן, ובזכות היותו רועה צאן שדואג כראוי לצאן ה' לקח אותו להיות מנהיג לעם ישראל^{נו}, וכתוב כאן שאז הצאן עצמו נעשה תלמידיו שנתן להם את התורה.

תורת הבעל שם טוב – מפרט לכלל

שוב, התורה הזו מדברת על כל המעגלים של האדם, אבל אנחנו כעת רוצים ללמוד ממנה בעיקר על תיקון הדיבור בין איש לאשתו – בין החתן והכלה שמקימים בית נאמן בישראל – שכל הדיבורים צריכים להיות טובים ונעימים. לומדים את התורות המקוריות של הבעל שם טוב. בזמן הבעל שם טוב היתה הרבה התנגדות ללימוד הקבלה והוא תמך בלימוד הקבלה, יחד עם חבריו הצדיקים הנסתרים. הרבי הקודם מתאר זאת באופן יפהפה בספר הזכרונות, שחובת־קודש על כל אחת לקרוא אותו. אפשר לחשוב שהבעל שם טוב פשוט תמך בלימוד הקבלה שקדמה לו, קבלת הרמ"ק וקבלת האריז"ל, אבל הוא גם חידש בפנימיות התורה – חידושים שזכו אחר כך לשם קבלת הבעל שם טוב^{נא}.

מה החידוש של קבלת הבעל שם טוב? שהוא הופך כל פרט לכלל. רוב התורות בכתר שם טוב מקורן בספרי בעל התולדות – קטעים מתוך דרושים ארוכים יותר. הרבה מהדרושים שם מתחילים בכך שכל מצוה שייכת לכל אדם בכל זמן ובכל מקום. יש מצוות שאי אפשר לצערנו

נאמר "אהבי הוי' שואו רע"^{נב} (ובזכותה הוא נעשה צדיק גמור^{נג}) – ובשנאה זו הוא גם ממתיק את שנאת מתנגדיו, שהרי הוא מוציא אותם ידי חובה' ובכך מעלה מהם את הניצוצות הטובים שלו.

ומה שנשאר בהם הם כלים מאליהם,

אחרי שהרוח יוצאת מהשונא, והניצוץ עולה וחוזר בתשובה, אם נשאר רושם של השנאה וההתנגדות – הוא כלה מאליו. רואים שמשה רבינו מתאמץ לפייס את קרח בדיבור, וגם מתפלל, וכנראה הוא מצליח להוציא ממנו את הניצוץ – אולי ניצוץ שיחזור ויתגלה בעתיד, בסוד "צדיק כתמר יפרח"^{נד} ס"ת קרח^{נז} – ומה שהאדמה בולעת הוא רק "מה שנשאר" מקרח, בלי הניצוץ הקדוש שהיה בו. **ישמע חכם ויוסיף לקח.**

מעלת משה

בסוף יש קישור ישיר למשה רבינו, המתמודד עם השנאה של קרח: **וזוהו ענין מעלת מרע"ה שהעלה ותיקן דבורו,** זהו חידוש לומר שמשה רבינו הוא המתקן את הדיבור. בפשטות הייתי אומר שמשה רבינו הוא סוד המחשבה. כתוב^{נה} ש־משה הוא הראש־תוך־סוף של המלה מחשבה. משה הוא הדעת של עם ישראל^{נו}, כאשר האותיות הנותרות חוץ משמו במלה מחשבה – ח ו־ב – רומזות לחכמה ובינה. בכל אופן, כאן הדגש על תיקון הדיבור של משה רבינו.

ותחלה היו צאן שהיה רועה אותן, ואחר כך בגלגול נעשו תלמידיו שנתן להם התורה ולמד עמהן וכו' ודפח"ח.

נב תהלים צז, י.

נג ראה תניא פ"י.

נד תהלים צב, יג.

נה שער הפסוקים עה"פ.

נו ראה ביאור משנת חסידים לרמ"מ משקלוב דף קנה (ועוד).

נז תניא פמ"ב.

נח ע"פ תקו"ז יג (כט, א).

נט ראה זהר ח"א קסג, ב. בית עולמים קמ, א ד"ה "ובשעתא" ובכ"ד.

ס ראה גם שמות רבה ב, ב; בתחומא שמות י. ובכ"מ.

סא מאמר השפלות והשמחה פע"ב. סוד הוי' ליראיו שי"ב.

שלה, בה היה חטא המרגלים שפגמו בדיבור, וגם לפרשת קרח, שונאו של משה. אכן, כפי שרש"י מביא בתחלת פרשת שלח^ט, התורה רומזת לקשר בין הדיבור של מרים ואהרן במשה בסיום פרשת בהעלתך לדבה הרעה של המרגלים כנגד הארץ בתחלת פרשת שלח. וממה נבע דיבורה של מרים במשה? מכך שמשה רבינו פרש מאשתו^י. בפרישה יש פגם, בדקות, בקשר עם אשתו שעיקרו קשר הדיבור. מכאן גם נלמד שפגם בדיבור הוא לא רק דיבור שלילי ופוגע, אלא גם שתיקה והעדר תקשורת נצרכת. אחותו של משה נכנסת כאן לתפקיד האשה, במקום אשתו, ומגיבה על הפגיעה הדקה בה (עליה שמעה ב'פליטת פה' שלה). על מרים אחותו – המדברת כאן כנגדו – מתפלל משה תפלה רבת עוצמה^י ובעצם מכוון לתקן את דיבורו שגם לדיבורה בו, כדברי הבעש"ט כאן. בכל אופן, כפי שאומר ה' לאהרן ומרים, משה פרש מהאשה על פי ציוויו – "פה אל פה אדבר בו"^י.

כלומר, יש כאן בדיבור של ה' עם משה בחינה שעדיין אינה בשלמות בקשר ביניהם (ש'מכריח' את משה לפרוש מן האשה)^ט, שמשתלשל לאי-דיבור של משה עם אשתו, שממשיך לטרוניא דקה של אשתו כנגדו, ש'מתעבה' בדיבור של מרים ואהרן במשה (עליו נענשה מרים), שהופך לחטא של ממש בדבת-הארץ הרעה אצל המרגלים ומגיע לשיאו בשנאת קרח למשה (בעם ישראל, ואולי אפשר לראות את המשך ההשתלשלות בפרשות הבאות אצל או"ה, סיחון מלך חשבון – השייך לשיחה^י ומחשבה – ובנבואות בלעם, הלעומת-זה של משה שכוחו

לקיים בפועל היום, כמו כל מצוות הקרבנות, אבל הבעל שם טוב מחדש שכל מצוה שאדם לומד עליה – איש, אשה, לא משנה מי שלומד – הוא יכול לקיים אותה בכל זמן ובכל מקום. לנו הדבר נשמע פשוט, כי הרבה חידושים של

החסידות הם כבר אצלנו ב'גנים', ברוך ה', אבל זהו חידוש של הבעל שם טוב. פרט יכול להיות טוב או רע, אבל בכלל הכל תמיד טוב. התורה נדרשת בכלל ופרט וכלל^כ שהם כנגד חסד-גבורה-תפארת^ג – אצל הבעל שם

טוב העיקר הוא הכלל, החסד והתפארת, לכן הכל באהבה וברחמים (פנימיות החסד והתפארת) ובזכותו נצא מהגלות בחסד וברחמים^ט.

כאן יש דוגמה טובה: בקבלה כתוב, כמו שהזכרנו, שההורים במחשבות הטובות והטהורות שלהם בזמן היחוד ממשיכים לבוש מאיר לנשמה של הבן. אבל הבעל שם טוב הופך את הפרט הזה לכלל – הוא לא מדבר רק על המחשבות בזמן היחוד, אלא על המחשבות של ההורים בכלל. כאשר ההורים חושבים מחשבות טובות, מתקנים את פגם המחשבה, הם משפיעים באופן אוטומטי – כמו טלפתיה – על הדרך בה הבנים שלהם הולכים.

כאשר ההורים

חושבים מחשבות טובות, מתקנים את פגם המחשבה, הם משפיעים באופן אוטומטי – על הדרך בה הבנים שלהם הולכים

תיקון הדיבור בחומש במדבר

פתחנו בכך שיש קשר לתורה הזו גם לפרשת

כ ברייתא דר"י ריש תורת כהנים.

ג ראה תקו"ז חדש תיקון ו (ובביאור הגר"א שם).

ד וראה זח"ג ככד, ב.

ס ה במדבר יג, ב.

טו רש"י לבמדבר יב, א (עפ"י הספרי).

טז במדבר יב, יג.

סח במדבר יב, ח. וראה רש"י שם (עפ"י הספרי).

סט וראה זהר ח"ג קמח, א (על הזעזוע כשה' אמר למשה לפרוש מהאשה) ורעט, א (שזהו חסרון שנגרם בגלל הערב רב ויתוקן בגאולה האחרונה).

ע ב"ב עח, ב.

— ההדרכה לכל אחד שכדי להצליח בכל מעשיו צריך לנהוג באופן של "לכתחילה אריבער", מעל הטבע. איפה האדם פועל מעל הטבע? איך יוצאים ממנו? ה"עלה" הוא קודם כל במחשבה — "חשוב טוב יהיה טוב"^{עב}, שלו, מתוך בטחון בה', האדם יוצא מדרך הטבע. אחר כך ה"רש" הוא בדיבור של תפלה — "תחנונים ידבר רש"^{עג}. מתוך ה"עלה רש", לעלות מלמעלה במחשבה ולתקן את הדברים בדיבור, זוכים גם לירושת הארץ במעשה, בהקמת הבית הנאמן בישראל ובהצלחה בכל המעשים בעולם.

בפיו^א). רואים כאן שחלק ניכר מחומש במדבר שייך לתיקון הדיבור ברמות שונות.

סיכום וברכה

נסכם שוב מה שלמדנו: יש לאדם את מדרגת הנשמה, ה"חלק אלוה ממעל ממש", שמתבטאת בלבוש המחשבה שלו ומשפיע על ה"בני". יש לו את מדרגת הרוח, הניצוץ-משיח שבו, שמתבטאת בלבוש הדיבור שלו — קודם כל בדיבור מתוקן בין איש לאשתו. ויש לו את מדרגת הנפש, הקיום שלו עצמו, שמתבטאת בלבוש המעשה שלו, במעשים טובים של תיקון עולם וחסד עם הזולת.

נחזור רק לסוד של "עלה רש" שפתחנו בו

עב אג"ק אדמו"ר הריי"צ ח"ב עמ' תקלו; ח"ז עמ' קצז.
עג משלי יח, כג.

אא במדבר רבה יד, כב.

הלומד על מְנַת לַעֲשׂוֹת | צידה לדרך

- ◆ כיבוש הארץ הוא מתוך "דרך ארץ" וישוב הדעת המביאים ל"עלה רש" — לכתחילה אריבער.
- ◆ נפש היא האדם עצמו וביטויה מעשים טובים; רוח היא ניצוץ משיח שביטויו דיבור; נשמה היא חלק ה' שבאדם המבטא במחשבותיו.
- ◆ ברכת ה"בני" נמשכת מהנשמה-המחשבה, ברכת ה"חיי" נמשכת מהרוח-הדיבור וברכת ה"מזוני" נמשכת מהנפש-המעשה.
- ◆ שמירת המחשבה דורשת גבורה וסיעתא דשמיא מיוחדות.
- ◆ פגם המחשבה גורם לצער מהבנים, פגם הדיבור גורם לצער מהזולת (החל מאשתו) ופגם המעשה גורם לצער מרכוש האדם.
- ◆ למחשבת ההורים השפעה מיידית על הילדים (וכן להפך).
- ◆ המתקת השנאה תלויה בתיקון הדיבור — פיוס הזולת ותפלה עליו.
- ◆ בשנאה-העצמית החיובית של הצדיק הוא 'מוציא ידי חובה' את שונאיו וממתיקם.
- ◆ חידוש קבלת הבעל שם טוב הוא הפיכת כל פרט לכלל (וממילא הפיכת כל גבורה לחסד ורחמים).
- ◆ פגם דק מן הדק בדיבור העליון בין ה' ומשה מתפשט לפגמי הדיבור במעגלים רחבים.
- ◆ תכלית חומש במדבר היא תיקון הדיבור.
- ◆ מכח "עלה רש" — העליה במחשבה מעל הטבע והתפלה בדיבור — ניתן לכבוש את הארץ ולהצליח בכל יעד באופן של "לכתחילה אריבער".

כבוד האדם

רבי אלעזר הקפ"ר אומר, הקנאה והתאוה והקבוד מוציאים את האדם מן העולם.

הקנאה התאוה והכבוד הם שרשי החטאים. הקנאה שייכת בעיקר לרובד ה'מוטבע' בנפש, נצח-הוד-יסוד. התאוה שייכת לרובד ה'מורגש', חסד-גבורה-תפארת. הכבוד שייך לרובד ה'מושכל', חכמה-בינה-דעת.

הכנעה הבדלה המתקה

קנאה תאוה וכבוד הם ה"לעומת זה" של סדר התיקון היסודי "הכנעה הבדלה המתקה"^א, כפי סדר המשנה: מדת הכנעה היא שלא לקנא כלל, שהרי 'לא מגיע לי כלום' ועלי להיות עשיר השמח בחלקי שנתן לי ה' במתנה. בהבדלה פורשים מכל תאוה רעה (הבאה מהנפש הבהמית), ומתמקדים ב"תאות צדיקים אך טוב".

ההמתקה שייכת לתיקון הכבוד. המתגאה רודף אחר כבודו הנפרד והמדומה (ואז הכבוד בורח ממנו), אך באמת "צריך כל אדם למעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד המקום" – מתוך הכרה ש"הכבוד והכבוד לחי עולמים" (עצם הכבוד הוא לה', ולאדם יש התפשטות מאותו

כבוד). למעט בכבוד עצמו היינו למסור את כבודו לה' (להחזיר את ההתפשטות לעצם), וכך 'כבוד האדם' עצמו נמתק בהיותו חלק מכבוד ה', שהרי "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו", ובוה מקיים "תן לו משלו [הכבוד שהוא שלו] שאתה ושלך שלו" (וכך האדם בורח מהכבוד והכבוד מחזור אחריו). בפרט, "למעט בכבוד עצמו" הוא הכנעה שבהמתקה, ו"להרבות בכבוד שמים" הוא עצם ההמתקה.

לאחר הסדר של הכנעה-הבדלה-המתקה מגיעה הכנעה נוספת, דווקא בעקבות ההמתקה, התמסרות עצמית בדרגה גבוהה. בענייננו, ככל שיש יותר כבוד אמתי כך האדם מכניע עצמו יותר כשהוא מוסר את הכבוד לה'. ועוד אחרי תיקון הקנאה התאוה והכבוד מגיע שלב נוסף של קנאה טובה ומזוככת: כמו "קנאת סופרים תרבה חכמה", ו"רוח קנאה" קדושה (רוח טהרה^ב) כקנאת פינחס ואליהו לשם שמים.

שלוש העבירות

קנאה תאוה וכבוד שייכים לשלוש העבירות החמורות: הקנאה היא שרש לשפיכות דמים; התאוה היא השרש לגילוי עריות כמובן; הכבוד הוא השרש לעבודה זרה (שלוקח את הכבוד מ"מלך הכבוד").

גם בזה התיקון הוא בהכנעה-הבדלה-המתקה: את הנטייה לשפיכות דמים יש להכניע

א נערך ע"י יוסף פלאי. לפי שעשועים יום יום לפרשת שלה ורשימות הרב.
בתר שם טוב כח.

המשך בעמ' 31 <<<

ב סוטה ג, א. הלכות סוטה פ"ד ה"ח.

קול שמחה

פרשת קרח

מחלוקת קרח

ומשה רבינו ע"ה ראה והבין הפנימיות לבו שהוא חפץ בגאווה ובוז לכהונה וענהו גם כן במעמד הכל המעט כי הבדיל, כלומר אין כוונתך בשביל העם אלא להרבות גדולתך. ולזה מדויק במדרש הוא שמשה אמר וכו'.

סופה של רמאות

טענתו הגלויה של קרח, לעיני כולם, היתה שאין צורך לכהן גדול כלל. כיון שישראל הם 'טלית שכולה תכלת' ו'בית מלא ספרים' ואין טעם לשים בהם ציצית ומזוזה. ממילא משמע שקרח אינו רוצה גם במעלת הלויים שיש לו, הוא מוותר לגמרי על כל התנשאות ודוגל בשוויון מוחלט, הכל למען העם כולו! אך כוונתו האמתית של קרח לא היתה כן, אין תוכו כבדו, אלא הוא רוצה בגאווה וגדולה לעצמו. וזהו "ויקח קרח", "ואתפלג" – פליגא-חלוקה בתוך קרח, חלקו הגלוי כן וחלקו הנסתר אחרת לגמרי.

כך גנב קרח את לב ישראל, כמו "וַיִּגְנֹב אֶבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אֶנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל", כאילו הוא (ורק הוא) דורש את טובתם בלבד. כך דרך העולם: כלי התקשורת, זרועות השלטון (המדינה והממשלה) וכו', כולם (על פי רוב) מרמים ואוחזים את עיני הציבור, מתחזים לדורשי טובתו...

אבל משה רבינו יודע לנגן את הניגון המיוחד של כל אחד משישים ריבוא מישראל, והוא שומע את הניגון העולה מדברי קרח, ניגון של רמאות.

כתוב בספר קול שמחה: במדרש^א מה כתיב למעלה מן הענין "ועשו להם ציצית", קפץ קרח ואמר למשה טלית שכולה תכלת מהו שתהא פטורה מן הציצית? אמר לו חייבת בציצית וכו'... אמר לו דברים אלו לא נצטווית עליהן ומלבך אתה בודאן, הדא הוא דכתיב ויקח קרח, אין ויקח אלא לשון פליגא שלבו לקחו. וכענין שנאמר "מה יקח לבך", הוא שמשה אמר להם המעט וכו'.

רצה לומר כי קרח טען כי כל העדה כולם קדושים, והמשיל ישראל לטלית שכולה תכלת ולבית כו'. שלא יהיה שייך איש אחד לכהן גדול כמו שאינו שייך חוט אחד לטלית של תכלת ומזוזה לבית מלא ספרים. והנה היה חולק גם כן על הלויים כמו על הכהונה ובמאמר טענתו גילה רצונו ודעתו להיות כולם שווים כי כל העדה כולם קדושים. ואם כן איך אמר לו משה המעט מכם כי הבדיל, הלא הוא לא רצה ולא בחר גדולה זאת ובטענתו שיהיו הכל שווים [כנ"ל]. לזה מתרץ המדרש לשון ויקח דהוא לשון פליגא, כלומר שלא טען בפה מה שיהיה בלבו ובלבו היה הגאווה והחמדה לכהונה, רק לבו למד אותו כענין שנאמר "מה יקח לבך", לשון לימוד שלא להוציא חפץ הפנימי חוצה. ובזה [יגנוב] לב כל ישראל שהוא איש אמונות בעבורם ואינו רוצה שיהיה שום התנשאות עליהם. כאשר טען ואמר למשה במעמד הכל מדוע תתנשאו.

א נערך ע"י יוסף פלאי, מהתוועדות פרשת שלח לך תשפ"ג. במדבר רבה יח, ג.

את מה שטמון בו, וכתוצאה מזה יצאו ממנו בנים גדולים.

התפיסה של קרח היא שכלית, כמו חקירה שכלית שבה כל מסקנה באה מהנחה קודמת. זו התפיסה המדעית שהכל הכרח (דטרמיניזם), טבוע בטבעות השלשלת של סיבתיות עיוורת. בשרש, תפיסה זו נובעת מהחכמה, "ראשית חכמה" וממנה מתחיל סדר ההשתלשלות של הספירות, דבר מדבר ומדרגה ממדרגה.

אבל קרח טעה. צאצאיו זכו לגדולה מכח התשובה שעשו ולא מכוחו. יש משהו מעל הסיבתיות. מעל ההכרח יש חופש, הופעה של הדברים מתוך האין הנעלם, ללא סיבה שקדמה להם. "החכמה מאין תמצא", ומעל החכמה נמצא הכתר, האין עצמו. זהו סוד התשובה המדלגת מעל שרשרת הסיבתיות ומתחילה ממש מחדש, מן האין. יש כמובן את הרובד הסיבתי, אך מעליו קיים הרובד העליון, שהוא אמיתת "צלם אלהים" שבאדם, **צלם** ראשי תבות צריך להתחיל מחדש! גם בתפיסת העולם המדעית, התברר בימינו שיש רובד שאינו פועל לפי הכרח סיבתי, ולכן הוא בלתי צפוי ובלתי נודע בעצם (כמו שהתגלה במכניקת הקוואנטים. שעל כן היה קשה לאיינשטיין להסכים לכך).

מסופר על המגיד ממעזריטש שבהיותו ילד נפלה שריפה בבית ואמו הצטערה על שנשרפה מגילת היוחסין המשפחתית. אמר לה בנה דוב בער: אמא, אני אתחיל שלשלת יוחסין חדשה... עם כל החשיבות של היחוס, צריך להתחיל מחדש!

לכן משה לא השיב כלל לטענתו הגלויה של קרח אלא התייחס ישירות למחשבתו הסמויה, לא מה שקרח אומר אלא מה שקרח חושב, "ובקשתם גם כהונה", וכך חשף לעיני כל את מחשבתו של קרח.

אפשר לגנוב את לב העם לזמן מסוים, אבל ההצגה לא מחזיקה מעמד ולבסוף השקר מתפוצץ ונחשף (כמאמר העולם: אי אפשר לשקר ככולם כל הזמן). כך הרמאות של קרח התפוצצה ונחשפה, והוא נשאר רק עם רמייה עצמית (שלא הצליח להשתחרר ממנה). היסוד הגדול הוא "אל תהיה רמאי" (סיכום ספר התניא 'על רגל אחת'), אל תרמה את עצמך ואל תרמה אחרים...

צריך להתחיל מחדש

עוד כתוב במדרש: וקרח שפקח היה מה ראה לשטות הזה? אלא עינו הטעתו. ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו, שמואל ששקול כמשה ואהרן... אמר אפשר הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אדום? ולא ראה יפה לפני שבניו עשו תשובה ועומדין מהן.

ומפרש הרבי ר' בונים: כי קרח טעה בזה במה שראה שלשלת עומדת ממנו סבר שמעשיו הטובים ועבודתו יגרמו זאת ויוציאו השלשלת מכח אל הפועל, לכך אמר אפשר הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני, כלומר על ידי עבודתי [כנ"ל] ואני אדום. פירוש אם לא אשתדל להיות מהעובדים הגדולים כמו כהן גדול, אפשר בלשון בתמיהה שתעמוד הגדולה הזאת [כנ"ל]. ולא ראה יפה, פירוש שטעה בזה שהשלשלת אינה נתלת כלל בעבודתו רק שבניו עשו תשובה ועמדו מהן כלומר מעצמן.

קרח היה פקח ורואה ברוח הקדש. אבל הוא טעה. הוא חשב שהשלשלת שיוצאת ממנו היא 'סדר השתלשלות' הגיוני וסיבתי, טבעת אחוזה בטבעת, סיבה ומסובב, עילה ועלול. לכן חשב שהכל בא מכוחו ותלוי במעשיו – עליו להשתדל להיות ככהן גדול, להוציא אל הפועל

גיוס לכולם

ועבודת ה', כמו בני שבט לוי שלא התגייסו לצבא (בדרך כלל) בהיותם מוקדשים לעבודת ה' והוראת התורה. כולם מגויסים למען הכלל! אך כל אחד בתפקידו הראוי לו, וכך הם עוזרים זה לזה "אילמלא דוד [שהיה עוסק בתורה] לא עשה יואב מלחמה, ואילמלא יואב לא עסק דוד בתורה".

לימוד התורה שייך לכולם, בכל גיל ובכל מצב, אך יש חשיבות מיוחדת ללימוד רצוף וממוקד בגיל צעיר – צורך חיוני ללמוד עצמו וצורך חיוני לעם כולו שיהיו בו תלמידי חכמים העוסקים בתורה ומתכוננים להיות מורים ומנהיגים. גיל הגיוס לפי התורה הוא עשרים (אז נשלמת הבגרות הרוחנית של האדם, כמבואר בהלכה ובקבלה) – עד אז מקיף הלומד את התורה ומשתלם בידיעתה ללא דאגות ועול פרנסה ("ריחיים בצווארו"). לכן יש לאפשר לבחורי הישיבות הממיתים עצמם באהלה של תורה ו"תורתם אומנותם" להפטור מגיוס (פטור או דחייה). זהו היסוד לעמדת גדולי ישראל בדורנו: "בני ישיבה אין לגייסם ולא יצאו בצבא. ולימודם תורתנו הקדושה בהתמדה ושקידה מגין ומציל על ארצנו הקדושה ת"ו ועל הדרים עליה"^א.

כיצד ייקבע בפועל מי יתגייס לצבא (בגיל עשרים) ומי ימשיך לעסוק בתורה ללא 'עול מלכות'? המלך והפועלים בשליחותו יבחנו את המצב, וימצאו לכל אחד ואחד (ב'השגחה פרטית') את מקומו הנכון.

הדיון על גיוס בחורי ישיבות מגיע שוב ושוב לרשות הרבים. המציאות היום היא 'בדיעבד' בהרבה מובנים, החל מהסכמים ועסקאות פוליטיות ועד דמותו של צה"ל הצרכה תיקון רב. אך מהי המציאות הנכונה אליה אנו רוצים להגיע? כיצד מתנהל הגיוס במדינה יהודית מתוקנת לפי תורת ישראל? הנה ראשי פרקים לציון הרצוי: תפקידו העיקרי של הצבא הוא "מלחמת מצוה", להגן על עם ישראל ולכבוש-להחזיק את ארץ ישראל. סמכותו של המלך-המנהיג לגייס (גיוס חובה) את האזרחים לפי הצורך, הן בשעת מלחמה והן בשעת שלום יחסית, וחובתם של האזרחים להתגייס ולא להשתמט. תחושת הערבות ההדדית, אהבת ישראל ואחדות ישראל, מחייבת להשתתף עם הציבור ולשאת בעול, ולא להיות כמי שנאמר עליהם "לא באו לְעֹזְרָת ה'... בְּגִבּוֹרִים", "הַאֲחִיקֶם יְבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה!!" במערכות הצבא יש להקפיד על שמירת מצוות ולימוד תורה, טהרה וקדושה, "וְנִשְׁמְרֶתָ מְכַל דְּבַר רָע... כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְתֵהִלְךָ בְּקֶרֶב מְחַנְּךָ... וְהָיָה מְחַנְּיָךָ קְדוֹשׁ". יש לגייס במיוחד אנשים יראי שמים וצדיקים, כלוחמים הגדולים בתולדות ישראל, אברהם אבינו ויהושע בן נון, דוד המלך והחשמונאים.

אכן, יש תפקידים שונים בעם ישראל. בצבא עצמו, יש לוחמים בחזית ויש המשרתים בעורף, כל אחד לפי כישוריו ולפי צורך הציבור, וכן ניתן לפטור בעלי תפקידים אזרחיים חיוניים משירות צבאי בכלל. כיוצא בזה, ניתן וראוי לפטור מגיוס תלמידי חכמים וצדיקים שחיייהם קודש לתורה

א נערך ע"י יוסף פלאי. מהדורה מורחבת תשלח בע"ה בדוא"ל.
אג"ק ח"כ אגרת ז'תשל"ו.

הסיפור החסידי

הרבי מליובאוויטש | כל הכבוד לאמא

רבי מנחם מענדל שניאורסון מליובאוויטש נולד ביי"א בניסן תרס"ב לאביו רבי לוי יצחק שניאורסון, דור חמישי לאדמו"ר הצמח צדק, האדמו"ר השלישי מחב"ד, ואמו מרת חנה, בת הרב מאיר שלמה ינובסקי. בהיותו כבן שבע עברה המשפחה ליקטרינוסלב, שם התמנה אביו לרב. ביקטרינוסלב למד באופן פרטי אצל הרב שניאור זלמן וילנקין. לצד התמדה והעמקה בנגלה ונסתר, השתלם גם בלימודי מתמטיקה וגיאומטריה. בשנת תרפ"ג פגש לראשונה את מורו וחמיו לעתיד, הרב הריי"ץ, ובי"ד בכסלו תרפ"ט נשא את בתו של הרבי, הרבנית חיה מושקא. לאחר נישואיו עבר הרבי לברלין, שם למד באוניברסיטה מתמטיקה, פיזיקה ופילוסופיה וקיבל סמיכה מבעל ה"שרידי אש". בתרצ"ג עבר לפריז ולמד הנדסת חשמל בסורבון, ובשנת תש"א נמלט מאירופה הבווערת. הרבי הצטרף לחמיו בשכונת קראון הייטס שבברוקלין, והחל לנהל את מוסדות חב"ד. בי' שבט תש"י נסתלק חמיו הריי"צ, ובי' בשבט תשי"א, שנה אחרי כן, הוכתר רבי מנחם מענדל לאדמו"ר. בכ"ב שבט תשמ"ח נפטרה הרבנית חיה מושקא, והרבי התייחס לפטירתה כסיום של תקופה - והכנה לתקופה חדשה לקראת ביאת משיח. בכ"ז באדר א' תשנ"ב, כשהתפלל על ציון חמיו, לקה הרבי בשבץ וחדל מלדבר. מצב זה נמשך עד למוצאי שבת, אור לג' תמוז תשנ"ד, היום בו "שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון".

וחפשה שידוך, אבל שום הצעה לא הגיעה לידי גמר. מישוהו יעץ לה שתלך לרבי מליובאוויטש, תתייעץ אתו ותבקש ממנו ברכה, והיא פנתה למזכירות הרבי בבקשה לקביעת 'יחידות'. קבעו לה תור למוצאי שבת בארבע לפנות בקר, וכדי שתהיה שם בזמן אמרו לה, שכדאי שתהיה שם כל השבת. היתה זו הפעם הראשונה שהנערה היתה ב770, וראתה את ההתרחשות שם ואת הכבוד והביטול של החסידים לרבי. הגיעה שעת היחידות, הנערה הגישה את הפתק והרבי קרא אותו. פתאום פנה אליה הרבי ואמר לה: 'היית פה בשבת? ראית את כבוד המלכים שעושים לי?'. מאד מזוד שהרבי יתבטא כך. היא ענתה: 'כן' (כנראה שהיא מאד התפעלה, והרבי הרגיש זאת ולכן אמר לה כך). הרבי התחיל להפליג בגודל הכבוד שנותנים לו, ואחרי שהפליג בזה פנה אליה ואמר לה: תדעי לך, שהייתי מוותר על כל זה לגמרי - בשביל להיות חצי שעה עם אמא שלי (הסיפור אירע אחרי פטירת

לפני ארבעים שנה בערך היתה בחורה שגדלה בקליפורניה, ובגיל צעיר התעוררה פתאום לחזור בתשובה. אמנם היתה יהודיה, אבל ההורים שלה היו לגמרי רחוקים, לא שייכים ליהדות בכלל. אבא שלה כיבד את הצעד שעשתה, אבל לאמא שלה נגע העניין לעצם הנשמה (אפילו שלא ידעה מה זה נשמה...) שהבת תלך בדרך אחרת. האם התנגדה בכל תוקף ומררה לבתה את החיים, כשהיא הייתה עדיין נערה צעירה ברשות הוריה. כשהגיעה לגיל שמונה עשרה, בו נחשבה עצמאית גם על פי החוק, הייתה נחושה בדעתה לחזור בתשובה ולמצוא מסגרת לחיות בה. בסופו של דבר, קרה אירוע בו התפרצה עליה האם בצורה נוראה, ומתוך כעס פלטה הבת בתגובה: 'את לא אמא שלי!' ועזבה את הבית.

משם הגיעה הנערה לבורו־פארק או מקום כיוצא בזה, ומצאה לעצמה מקום במסגרת לבעלות תשובה. עברו כמה שנים, היא הגיעה לפרקה

לחשוב ללא הרף על המקום ממנו התרחק. וביחס להורים כמו בעבודת ה': כל אדם, אפילו המכבד והאוהב ביותר, עוזב את בית הוריו והולך לדרכו שלו. אך כמו שהעביר הרבי לבחורה שבסיפור – ההתרחקות הזו לא חייבת להיעשות בטריקת דלת... אפשר וצריך, אומר הרבי, להתרחק ולהתקרב בו זמנית, ולהשאיר את הלב והפנים קשורים כל העת למקום ממנו יצאנו.

"בעטרה שעטרה לו אמו"

מן הסתם הקפיד הרבי בכיבוד שני הוריו. אך אם, בהשגחה פרטית, הסיפור הזה מסופר דווקא על אמו, בוודאי יש לכך משמעות. מסופר, כי לפני שידוכיו עם הרבנית חיה־מושאק, רמזה הרבנית חנה כי השידוך הוא על דעת זה שהרבי יהיה ממשיכו של חותנו. לכך הגיב הריי"צ: "לחסידים יש שכל, והם ידעו לבחור במי שמתאים...". הרבנית חנה הבינה זאת כהסכמה לבקשתה, והשידוך נסגר. אם כן, במדה רבה, הרבנית היא שדאגה להכתיר את הרבי בכתר הנשיאות (מתוך הכרה פנימית במעלתו ושייכותו לכך).

מכך ניתן ללמוד, כי דווקא אמא דואגת ל'כתר' של בנה. היא רגישה אף יותר מאביו לפוטנציאל הגדול שלו, ודואגת לכך שהוא יוכל לממש באופן מלא את שליחותו בחיים. כך נראה גם מפסוק מפורש בשיד השירים: "בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו (כפי שאירע בחתונת הרבי)". מאז עומדו על דעתו, הכיר לה הרבי טובה על כך, הקפיד לשמור תמיד על יחסי פנים בפנים עם אמו ולקבל ממנה השראה במילוי התפקיד־מלכות שלו. אך לאור ביאורנו זה, מתחדדת עוד יותר אמירתו שבסיפור הפותח: כל המעמד, הכתר והכבוד – אינם שווים לי דבר. הקשר העצמי עם אמי מכריע את הכל.

הרבנית חנה, אם הרבי).

בזאת נגמרה ה'יחידות', והיא הבינה את המסר. מיד ביום ראשון בבקר תפסה מטוס לקליפורניה, וחזרה הביתה אחרי כמה שנים שלא היתה בו. היא בקשה סליחה, אמה בקשה סליחה ממנה, ומיד אחרי כן, בהשגחה פרטית, היא מצאה שידוך טוב מאד, התחתנה והקימה בית חסידי.

הרבי, כידוע, הקפיד מאד על כיבוד אם. כאשר הוא בא לבקר את אמו, הקפיד לצאת ממנה בהליכה אחורנית, ולא להפנות לה את הגב. הוא היה משתדל להסתיר זאת, ומוצא "תירוצים" שונים לצורת ההליכה שלו: מסדר מעט את המפה, מזיז את הכורסה, ומניח משהו על השולחן תוך כדי התקדמות לכיוון הדלת. פעם ראה זאת מישהו, וכששם לב מה עומד מאחורי ההליכה המשוונה של הרבי, ציין זאת בהתפעלות באוזני הרבנית. הרבנית ענתה בחיוך: מה אתה מתפעל? מיום בר המצוה שלו לא ראיתי את גבו!

הסיפור המיוחד הזה יכול לשמש לנו מורה דרך בעבודתנו שלנו, וגם להדגיש עוד יותר את המסר העולה מהסיפור המרכזי במדור. את ההתבוננות בו נפתח בשאלה פשוטה: איזו תנועת נפש מבטאת הפנית הפנים, בפרט תוך כדי התרחקות והליכה לאחור?

והנה, על השאלה הזו בדיוק עונה אדמו"ר הזקן, במאמר המתחיל בפסוק: "אתהלך לפני ה' בארצות החיים". בניגוד ל'הליכה', אומר אדמו"ר הזקן, ה'התהלכות' פירושה 'רצוא ושוב', התקרבות והתרחקות. לכל אדם זמנים של גדלות מוחין, בהם הוא מתקרב ומתעלה בעבודת ה'. אבל אצל כל אחד ישנם גם זמנים בהם הוא נופל, מתרחק ושרוי בקטנות מוחין.

דוד המלך אומר כי בכל מצב של "אתהלך", בהתקרבות או בהתרחקות, הוא "לפני הוי". כמובן שכאשר הוא מתקרב, פניו מופנות אל ה'. אך גם כאשר הוא נופל, הוא ממשיך

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

מי צריך אותי בכלל?

השבוע חל יום הולדתי. שמעתי שהבעל שם טוב אמר שיום הולדת הוא היום שבו הקב"ה החליט שהעולם לא יכול להסתדר בלעדי וקצת קשה לי עם זה – מדוע הקב"ה לא יכול להסתדר בלעדי – הרי הוא יכול לתת את הכשרונות והכוחות שלי למישהו אחר כדי שיהיו בעולם גם בלעדי?

מענה:

קודם כל ברכה ל"מזל גובר". האדם הוא לא רק סך הכשרונות וכוחות הנפש שלו – האדם הוא גם הגוף שלו, הנפש הבהמית שלו והחלק שלו בעולם. כתוב בתנאי שהנשמה לא ירדה בשביל לתקן את עצמה – היא כבר מתוקנת – היא ירדה כדי לתקן את הנפש הבהמית והגוף. הגוף שלך לא נמצא אצל מישהו אחר ולא יכול להיות אצל מישהו אחר. עיקר המזל של יום ההולדת הוא שמקבלים כוחות גבוהים ועליונים ביותר כדי לקיים את השליחות, לתקן את הגשמיות של העולם הזה, וכל הכשרונות הם לשם כך.

כמובן, החלק שלך בעולם הוא השליחות – דהיינו, שיש עוד נשמות שקשורות אליך. החידוש הוא שהן קשורות לא רק מצד הנשמה שלך, אלא גם מצד הגוף שלך. [זה כבר קצת חידוש שצריך להסביר:] גם הנפשות הבהמיות של כל היהודים קשורות זו בזו. בתנאי מוסבר שהתכונות העצמיות של היהודים – רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים – מקורם בנפש הבהמית ומצד תכונות אלה יש קשר בין כל היהודים.

התבוננות לטיול שנתי

השבוע נצא לטיול שנתי בתיכון יעלת חן. את הטיול ילווה עיסוק בנושא (שהרב דבר עליו לאחרונה) של 'ראיית הטוב בכל אחת', היכרות וגיבוש. נשמח למסר מהרב לקראת הפעילות

מענה:

מצוה לחיות עם הזמן – פרשת שבוע. מפרשת קרח עלינו ללמוד לא להחזיק במחלוקת ח"ו ולהיות קשורים

בלב ובנפש למשה רבינו שבדור ("אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא") ולדעת בבירור שכל הוראותיו הן מהשי"ת אלינו לטובתנו הנצחית. לכל אחד ואחת יש ניצוץ של משה רבינו שעליו לגלות וכך להרגיש את ההזדהות העצמית עם משה רבינו שבדור, מנהיג הדור. כך גם נוצרה אחדות בין כל היהודים – משה רבינו מאחד אותנו להיות "גוי אחד בארץ", אחדות המתגלה דווקא בארץ ישראל ("בארץ"). כשמטיילים בארץ ישראל (כל הליכה של ד' אמות בארץ ישראל היא מצוה, לשון 'צוותא חדא') צריך להתבונן ולראות שמשה רבינו, שהשתוקק מאד מאד להיכנס לארץ (ושבגלל זה ביומו האחרון בעלמא דין ה' הראה לו את כל ארץ ישראל), משתקף בכל מקום בארץ (בכל חפץ ב"ארץ חפץ" יש את החפץ של ה' בארץ, "חפצי בה", ואת החפץ של משה רבינו בארץ) ושעל כן "רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו" כאשר "אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד" תיכף ומיד ממש!

נַפֶּס קְדוֹשִׁים

אֵיךְ בְּכַהֲנֵי בִּינָנוּ

רבי פינחס הַבְּדֻחַן הָיָה מְחַסְדֵּי שֶׁל אֲדָמוֹר הַזָּקֵן וּדְמוּתוֹ הִיְתָה מְעֻרְכֶת בְּקִרְבָּתוֹ שֶׁל הַרְבֵּי. לְפָרְנָסְתּוֹ עָסַק רַבֵּי פִינְחָס בְּמַקְצוֹעַ הַבְּדֻחָנוֹת, אָבֵל לֹא לִפְנֵי שֶׁהָיָה עוֹרֵךְ הַכְּנֵה הַגּוֹנֵה שֶׁל חֲזָרַת הַלְכוּת בְּעַל-פֶּה מִתּוֹךְ סֵפֶר הַטּוֹר. אוּלַי הַיּוֹם לֹא בָּלָם מְכִירִים אֶת הַמַּקְצוֹעַ, אָבֵל פְּעַם הוּא הָיָה נְפוּץ מְאֹד, בְּעֵקֶר בְּחַתְנוּת. הַבְּדֻחַן עוֹרֵךְ הַפְּרוֹת מְקַדְמֶת עִם הַמְחַתְנִים, שׁוֹמֵעַ בְּקִצְרָה עַל עֲסוּקֵיהֶם וּתְכוּנוֹתֵיהֶם, וְשׁוֹר בְּמַהֲירוֹת פִּיּוֹט שָׁנוֹן מְלֵא הוֹמּוֹר עַל בְּנֵי הַמְשֻׁפָּחָה הָעֲנֻפָּה. הַצָּחוּק וְהַחֲדוּד מְשֻׁמְחִים אֶת הַקֶּהֱל, וַיַּחַד עִם זֹאת, בֵּין הַשּׁוֹרוֹת, הָיָה מְשַׁחֵל הַבְּדֻחַן בְּעֵדֵינוֹת דְּבָרֵי תוֹכְחָה הַמֵּיִשְׁרִים אֶת הַלֵּב.

לְחַתְנַת אֲדָמוֹר הָאֲמָצְעִי, בְּנוֹ שֶׁל אֲדָמוֹר הַזָּקֵן, הִגִּיעַ גַּם רַבֵּי פִינְחָס, אֲלָא שֶׁהוּא הִזְמִין גַּם לְשֵׂאת דְּבָרֵי בְּדֻחָנוֹת, וְהַפְּעַם, לְמַרְבֵּה הַמְּבוּכָה הָיָה עָלָיו לֹמַר

”קִרַח פָּקַח הָיָה”, וְאָף עַל פִּי כּוֹ חֶלֶק עַל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ. הַטְּעָנָה שְׂבָפִיו יְכוּלָה לְהִשְׁמַע גַּם הַגְּיוֹנִית: ”כִּי כָל הָעֵדָה בָּלָם קְדוֹשִׁים וּבְתוֹכֶם ה’”. הָרִי לְכָל יְהוּדֵי נְשָׂמָה אֱלֹקִית, ”חֶלֶק אֱלוֹהִים מִמַּעַל מִמֶּשׁ”, וּמִמִּילָא הַקְּרִבָּה שֶׁלוֹ ה’ שָׁוֶה לְזוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. מִכָּאן וְעַד לַטְּעָנָה הַבְּאָה שֶׁל קִרַח הַדָּרָךְ קִצְרָה: ”מִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל קְהַל ה’?”.

קִרַח פָּעַל מְמִינֵיעִים שְׂאִינָם נִקְיִים וּמַחְלֶקְתּוֹ הִיְתָה שְׂלֵא לְשֵׁם שְׂמִים. לְמַרוֹת טְעֵנוֹתָיו הַ”צוֹדְקוֹת”, הוּא לְמַעֲשֵׂה קִנְיָא בְּמֹשֶׁה רַבֵּינוּ וּבְאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן עַל תְּפָקִידָם, וְעַל כֵּן הוּא נִעְנָשׁ. לְמַרוֹת זֹאת, מְסַבֵּר בְּחַסִּידוֹת כִּי בְּעַמְּק טְעֵנוֹתָיו שֶׁל קִרַח מְסַתֵּר נִיצוּץ קְדוּשׁ. כֵּן כֵּן קְדוּשׁ, עַד שֶׁלְעֵתִיד לְבוֹא תִתְגַּלֶּה הָאֲמֶת שֶׁהִיְתָה חֲבוּיָה בְּטְעֵנוֹתָיו. אוֹתוֹ קִרַח יְגַלֶּה בְּסוֹפֵי הַתְּבוֹת אֶת עַמְּק הַפְּסוּק ”צִדִּיק בְּתַמָּר יִפְרָח”.

שְׁנַחֲצָבָה מִתַּחַת כֶּסֶא הַכְּבוֹד וְלָכֵן כָּל אֶחָד מֵאַתְּנֵנו קָשׁוּר לֵה' בְּכָל מְאוּדוֹ, קָרוֹב אֵלָיו וּמֵאֶחָד עִמּוֹ.

וּבְכָל זֹאת טְעָה קִרְחָה. בְּכָל דּוֹר 'שׁוֹתֵל' ה' יִתְבָּרַךְ נִשְׁמָה כְּלָלִית שֶׁהֶבְדֵּל בֵּינָה לְשָׂאֵר הַנְּשֻׁמוֹת אֵינֶנּוּ שֶׁל מֶה-בְּכָהּ. זוֹהִי נִשְׁמַת ה"צַדִּיק יְסוּד עוֹלָם". אוֹתוֹ צַדִּיק מְשֻׁמֵּשׁ מֵעֵין צָנוּר דְּרָכּוֹ עוֹבֵר הַשֹּׁפֵעַ הַרוֹחֵנִי לְכָל אֶחָד וְאַחַת מֵאַתְּנֵנוּ.

בְּשַׁעָה שֶׁעָמְדוֹ יִשְׂרָאֵל עַל שְׁפַת יָם סוּף וְרָאוּ כִּיצַד בּוֹקֵעַ ה' אֶת הַמַּיִם וּמִטְבִּיעַ אֶת הַמַּצֵּרִים נֹאמֵר עֲלֵיהֶם "וַיֵּאמְרוּ בֵּה' וּבְמִשְׁהָ עֲבָדוֹ". אֲמוֹנָה הִיא בְּטוֹי לְקֶשֶׁר שֶׁאֵינִי תּוֹפֵס אוֹתוֹ בְּשִׁכְלֵי הַקֶּטָן וְהַמְצַמְצֵם שְׁלִי – הוּא מֵעֲלָיו. בְּאוֹתוֹ מֵעֵמֵד נֹאמֵר כִּי יִשְׂרָאֵל הַכִּירוּ בְּכָהּ שְׁמִשְׁהָ רַבִּינוּ, צַדִּיק הַדּוֹר וְנוֹתֵן הַתּוֹרָה, אֵינֶנּוּ אִישׁ רָגִיל. יוֹתֵר מִכָּהּ, מִסִּבָּר בְּחִסְדֵיּוֹת כִּי הֵאֱמוּנָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בֵּה' הִתְעַצְמָה דּוֹקָא בְּזִכְרוֹתוֹ שֶׁל מִשְׁהָ רַבִּינוּ, וְכָהּ מִתְפָּרֵשׁ הַפְּסוּק: "וַיֵּאמְרוּ בֵּה' [עַל יְדֵי וּבְזִכְרוֹת] מִשְׁהָ עֲבָדוֹ". כְּלוּמָה, אֲמוֹנָה בֵּה' בְּסִיּוּעַ הַתּוֹנוֹךְ שֶׁל מִשְׁהָ רַבִּינוּ אֵינָה אוֹתָהּ אֲמוֹנָה בְּלִעְדָיו.

אין לזכור אמונה

מָה מוֹסִיף הַצַּדִּיק בְּאֲמוּנָה שֶׁל כָּל יְהוּדֵי בֵּה'? יְהוּדִים מִטְבָּעֵם "מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים", וְלָכֵן גַּם לֵלֵא סִיּוּעַ מִבְּחוּץ הֵם מֵאֲמִינִים וְיוֹדְעִים שֶׁיֵּשׁ בּוֹרָא לְעוֹלָם. כְּמוֹ שֶׁבְּרוּר לִי שֶׁלֹּא אֲנִי

אוֹתָם גַּם עַל הַרְבֵּי. "עַל הַרְבֵּי? אֲנִי?", רַבִּי פִּינְחָס נִסֶּה לְהַתְחַמֵּק. מִי הוּא וּמָה הוּא שֶׁיֵּאמֵר דְּבַר עַל הַרְבֵּי. אָבֵל אֲדַמּוּ"ר הִזְקוּ לֹא מִרְפָּה. בְּלִית בְּרָרָה נָטַל רַבִּי פִּינְחָס אֶת הַמְּשִׁימָה, הִרְהֵר אֲרַכּוֹת וְאָז פָּתַח וְאָמַר:

"מֵהוּ בְּעַצְמֵם הֶהְבְּדֵל, רַבִּי, בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם?"

הֲרִי מָה שֶׁאֲנִי, פִּינְחָס, יוֹדֵעַ – גַּם אַתֶּם, רַבִּי, יוֹדְעִים!

וְאֵלּוֹ מָה שֶׁאַתֶּם, רַבִּי, לֹא יוֹדְעִים –

בְּרוּר שֶׁגַּם אֲנִי, פִּינְחָס, לֹא יוֹדֵעַ!

אֲזַי מָה בְּכָל זֹאת הֶהְבְּדֵל? מָה שֶׁאֲנִי לֹא יוֹדֵעַ וְאַתֶּם יוֹדְעִים. נוּ, מָה זֶה כְּבָר לְעִמַּת מָה שֶׁה' יִתְבָּרַךְ יוֹדֵעַ...".

מִסְפָּרִים שֶׁאֲדַמּוּ"ר הִזְקוּ אֶהֱבֵ אֶת הַדְּבָרִים וְחִיָּה בִּהֲנָא מְרַבָּה.

הַשְּׁפוּר הִזָּה מְזַכֵּר לִי תַחֲרוֹת שְׁחִיָּה לְעִמְקַ הַיָּם הַגְּדוֹל. נִיחַח שֶׁאֶחָד הַשְּׁחִינִים עוֹקֵף אֶת חֲבָרוֹ וּמְקַדִּים אוֹתוֹ בִּ-50 מְטָרִים. זֶהוּ בְּהַחֲלֵט הַשֶּׁגַּ מְרָשִׁים, אָבֵל אִם הַתַּחֲרוֹת הִיָּתָה עַל צְלִיחַת הַיָּם הַתִּיכוֹן מְקַצָּה לְקַצָּה יֵשׁ לְאוֹתוֹ שְׁחִיָּן עוֹד הַרְבֵּה עֲבוּדָה לְפָנָיו, כָּהּ שֶׁבִּיחַס לְהַמְשִׁךְ אוֹתָם 50 מְטָרִים לֹא נִחְשָׁבִים לְמֵאוּמָה...

צדיק יסוד אמונה

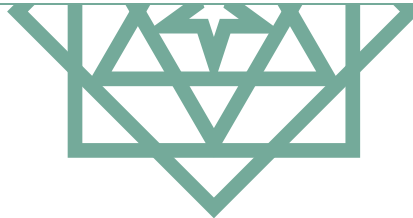
כָּל אֶחָד מֵאַתְּנֵנוּ – יְהִיָּה מִי שִׁיְהִיָּה – הוּא בְּשׁוֹר וְדָם וּלְפִיכָהּ הַמְּרַחֵק בֵּינֵנוּ לְבֵינוּ ה' יִתְבָּרַךְ הוּא אֵין סוֹפֵי. יַחַד עִם זֶה, לְכָל אֶחָד מֵאַתְּנֵנוּ נִפְשׁ אֱלֵקִית

הצדיק מסגל היהודי להאמין ש"אין עוד מלבדו"! אבל לגמרי!
רק פאשר עומד מולי צדיק אמתני,
כזה שבטל לה' בכל פחו, כזה שרואים
עליו בצורה גלויה את ה"חלק אלה
ממעל ממשי", והוא מראה לי דגמה
חיה מהי עבודת ה' ומהי מסירות לקיום
רצונו – אני מסגל להניח את עצמי
בצד ולפנות בלב שלי מקום לה'.

שנזכה להתקשר לצדיק יסוד עולם!
שבת שלום ומברך!
נ?

הוא זה שבראתי את עצמי כן גם מוכן
לי שהעולם לא המציא את עצמו. את
זה אני מבין לבד, בשכל שלי, אז מה
מוסיף לי הצדיק? זו היתה גם שאלתו
של קרח.

האמונה הטבעית וההגיונית שלי
נקראת בחסידות "מקיף קרוב". מה
הפונה? היא אכן לא נתפסת ממשי
בשכל שלי, אבל אני יכול קצת לחוש
אותה. היא קרובה אלי. הצדיק מוסיף
בכל יהודי אמונה ברמה אחרת לגמרי.
לאמונה כזו קוראים "מקיף רחוק", היא
מעל ומעבר לכל השגה. בזכותו של

טוב". את יצר העבודה הזרה (כבוד) כבר בטלו
חכמים בתחילת ימי הבית השני, כלומר הפכו
אותו לגמרי לעבודת ה' (וממילא אין יותר 'יצר'
המושך לפנות מה' אחרי ע"ז), המתקה.

לגמרי, זהירות מופלגת שלא לפגוע כלל
באף אחד (כמו המלבין פני חבריו ברבים שהוא
כשופך דמים). ביצר העריות צריך לנהוג הבדלה,
בין תאוות איסור רעה ובין אהבת איש ואשתו,
"מצא אשה מצא טוב", "תאוות צדיקים אך

Seeing is believing

האפיקורס של דורנו, 'ואיני רואה אלא את עצמי ואת העולם הסובב אותי'. כדי להוכיחו על פניו צריך להוכיח לאפיקורס את מציאות ה', אך למי שמאמין רק במה שהוא רואה הִרְאָהּ היחידה היא הִרְאָהּ מוחשית – וראיה מוחשית של אלקות שייכת לצדיקים, ולא לרשעים-אפיקורסים. כיצד, אם כן, נקיים היום "דע מה שתשיב לאפיקורס"?

אל מול פניו של האפיקורס צריך להציב מִרְאָה (שבשביל להציב אותה צריך שמץ-נבואה, "במראה אליו אתודע") ולומר לו: התמונה שלך נכונה – אבל הפוכה! אתה אינך מאמין אלא ב'אני' ובעולם שאתה חווה בחושך, ויש בכך ממד מסוים של צדק (ואף נקיון מדמיונות ואמונות-תפלות רבות), אך ראה שה'אני' והעולם הסובב אותו משתקפים במראה שמולך, ושם הם 'מופשטים' מהממשות והחוויה האנוכית הרגילה שלך. אליבא דאמת, ה'אני' שמשתקף מולך הוא שרש ה'אני' ב"אני הוי" והעולם שמשתקף מולך הוא "עולם הבא", שאינו אלא המבט העליון על "עולם הזה".

המבט המהפכני של הרב גינזבורג – המציע תשובת-עומק חדשה להשקפת העולם של קאנט – מתבטא בשיעור קצר וחשוב בגליון שלפנינו, כאשר התפיסה החדשה מתכתבת מיד עם מושגי הקבלה, מקבלת עומק חדש מסודות ההתפתחות שמתאר האריז"ל (עיבור-יניקה-מוחין) ואף מעניקה להם פרשנות-נפשית חדשה, וגם נותנת עומק רגשי חדש למושגי היסוד של עבודת ה', אהבת ה' ויראתו. נמליץ עוד לא לפספס את השיעור בכתר שם טוב, שנותן עצות חשובות ביחסי הורים-ילדים, בזוגיות ובתיקון מכונת הכביסה...

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים? שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון: 079-9211452 או 02-5434297 - המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ך